БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

№ 103 (2277). 1925 чылда үндезилетинген | 1951 ч., МАЙ 26, СУББОТА | Өртээ 20 көп.

ХООРАЙЫВЫС ЧААГАЙЖЫДААЛ!

Чай!.. Совет кижилерде дыка-ла өөрүшкүлүг күзел сагышты чай үндүрүп турар. Бир дугаар чылыг хүн херели-биле муң-муң ажылчы чоннар чаа күш-биле хоорайларның чаагайжыдылгазын күштелдирер дээш киржип турарлар. Чечектер өзүп, ыяштар олуртунуп, кудумчу, бажың, садчыгаштыг участоктар бүрүзү сагыш сеткилди хаара тыртып, карактарны өөртүп турар кылдыр көстүп турзун дээш төрээн хоорайларының патриотчулары чүткүлдүг ажылдап турарлар.

Хоорайларның, суурларның, район тептериниң ажыл-ишчилери чайның келирин-не ынчаар ужуражып турарлар. Ынчангаш, совет кижилерниң үргүзүкчу күш-ажылының чогаадыкчы күжү оңза күш-биле илергейлетинер. Улустуң чаагайжыдылгазының дугайында сталинчы сагыш салыышкынга ажылчын чоннар ажыл-агый болгаш культур тургузуушкунунуң бүгү участоктарының чаа улуг өскүрлүүшкүнү-биле, чедиишкиннери-биле харылап турарлар.

Улустуң эрге-ажыының дугайында айтырыгны чугула көрүп, ооң материалдыг болгаш культурлуг негелделерин хандырарынга совет чазак хөренгилерни элбээ-биле берип турар.

Областың төвүнче көрүңерем!

Кызыл хөй эвес чылдар мурнунда-ла каш борбак чавыт бажыңнарлыг суургуган ышкаш көстүп турган. Хуу садыгчылар колдаан шышың турган Хем-Белдирин кым билбес деп! Большевик партияның башкарыкчы болгаш организакчы күүлүг күжү, совет кижилерниң соксаал чок күчү-шыдалы хоорайны чаарткан, ону ам Тываның чечектелип турар төвү кылдыр хуулдуруп олурар.

Совет күрүне областың төвүнүң болгаш районнар төптериниң чаагайжыдылгазынга чыл бүрүде хөй хөренгилерни үндүрүп берип турар. Кыска үениң дургузунда Кызылда 40 ажыг чуртталга бажыңнары 10 улуг бажыңнар тутунган. Бо чылын капитал тудуу хөй түңнүг акшаландырылганы алган. Чуртталга болгаш культур амыдырал тудуунга ажылчы чоннарның негелдези улам өзүп турар. Кызыл хоорай бистиң областың административтиг болгаш культурлуг төвү. Кызыл хоорайны чаагайжыдар талазы-биле эрткен чылын организастыг хемчеглерни алган тургаш. Ол ажылды колдуунда шеф дузаламчызының аргазы-биле чорудуп турган. Ол эгелекчи саналдарны бо чылын улам делгеренгей болдурары, массаның идепкейин көдүрери чугула.

Хоорайга тудуг ажылының темпизин күштелдирер талазы-биле «Тыва тудуг» трестизи болгаш тудуг ажылын чорудуп турар организациялар элээн ажылдааннар. Үндүрүп берип турар акша хөреңгини бүрүнү-биле чөп ажыглаар дээш хоорайның чаагайжыдылгазының ажылын «Тыва тудуг» трестизи болгаш тудуг организациялары чорудуп турар. Башкы училищезиниң бажыңының база 16 квартиралыг чуртталга бажыңнарының тудуглары, хуу тудуглар чоруп турар.

Тудуг ажылында үлүг нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар мурнакчыларның саны база өскен. Тудугжулар Цуканов, Калзан, Потапов, Мельников, Пономарев олар эзлчег дургузунда ийи кижиниң ажылдап кылып турар нормазын күүседип турарлар.

Бо чыл болза, областың төвүн улам ыңай чаагайжыдарының чылы болур ужурлут. Программа бичии эвес. Ол программаны чедиишкинниг күүседир дизе бүгү курлавырларны чөп ажыглаар, тудуг ажылдарынга социалистиг чарышты калбартыр, ажылды хөй ниитиниң контролюнга алыр херек.

Чер-чер Советтери, депутаттар, активтер хоорайларның чаагайжыдылгазы чоруп турда ук ажылды хүн-бүрү контрольдаар, бо херекке киржиринче ажылчы чоннарны калбаа-биле хаара тыртар хүлээлгелиг.

Тудуг ажылынга эң-не харыысалгалыг үе — часкы-чайгы сезон ажылы келген. Чедиишкиннер болза, тудуг ажылдарын шын планнаарындан, бүдүрүлдениң тодаргай графигин тургузарындан, күш-ажылды чөп организаатаарындан, бүдүрүлгениң механизациязының чорудулгаларын калбартырындан, тудугларны эргежок чугула материалдар-биле хандырарындан, тудуг трестизиниң эргелелиниң участоктар даргаларының, тудуг даамалдарының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның талазындан оперативтиг удуртулгадан улуг хамааржыр. Ынчанмыжажок «Тыва тудуг» трестизиниң эргелелиниң ажылдакчылары тудугнуң хөрээнге чогуур кичээнгейни сула салып турар. Хоорайның чаа тудуглары хирээлээр материалдар-биле ыракта четпес хандыртынган. Чугай, демир, кадаг болгаш өске-даа үүлдер четпес болуп турар.

Тудугжуларны бедик шынарлыг туйбулар болгаш хирээлээн материалдар-биле чогуур ой-шаанда бүрүн хандырары болза, «Тыва тудуг» трестизиниң ажылдакчыларының чугула сорулгазы болур.

Кудумчуларны ногаанчыдар, тудугларны чурумчудар талазы-биле чон хүн-бүрү-ле ажылды калбартып турар. Ыяш олуртулгазын массалыг-биле чорударынче белеткелди кылып турар. Бо чылын хоорайларның болгаш суурларның ногаанчыдылгазы элээн көвүдээр. Ындыг болза-даа, ыяш олуртулгазын кылып хаш ооң-биле соксап олуруп алыр чорук дыка четпес, кол чүве болза, олурткан ыяштарны өстүрери болгаш камгалаары болур. Хоорайларның ногаанчыдылгазын чамдык бир черлерде чугулага көрбейн турар чорукту болдурбас херек. Хоорай ногаанчыдылгазын калбак хөй ниитиниң болгаш чер-чер Советтериниң күүскомнарының контролюнга болгаш камгалалынга тургузар. Хоорайларда болгаш суурларда ыяштарның камгалалының санитар байдалы дээш көрүүшкүнү база ол ышкаш милиция органнары көөр хүлээлгелиг. Ындыг турбужа, ол сорулганы чамдык кижилер дыка четпес күүседип турар.

Ажылчы чоннар чурттап, ажылдап, өөренип турар хоорайынга изиг ынчаншылдыг. Олар болза, бажың, кудумчу бүрүзүн чараш чаагайжыткан кылдыр кылып алыр дээш күштерин харамнаан мастар.

Чер-черниң Советтери ол чаагай патриотчу шимчээшкинни улам ыңай көдүрлүүшкүнче болгаш хоорайның ажыл-агыйының чечектелиишкининче баштаар хүлээлгелиг.

ТЕС-ХЕМДЕ УЛУСЧУ ТУДУГ

Улуг сорук кириишкин-биле

Тес-Хемниң ховузунга, туттунуп турар суггарылга каналының зоназынга Эрзиннің болгаш Тес-Хемниң колхозчулары бо чылын 800 гектар ажыг тараа культураларын тарып турарлар.

Ынчалзажок, ук ховудан элбек дүжүттү алыр төлээде, суггарылга каналын дүрген тудар болгаш тарылгага хереглээр сугну шөлдерге бээр херек.

Ук каналдың тудуушкунунда Тес-Хем болгаш Эрзин районнарның үүс-үүс эр, херээжен колхозчулары улуг кедүрлүүшкүн-биле болгаш күзениишкин-биле ажылдап турарлар. Каналдың юл унун делгемчидип турар тудугжулар чер казар ажылдарның планнарын каш хүн улаштыр 135 — 140 хуу күүседип келгеннер. Чер казар ажылдарда херээжен колхозчулар боттарының онаалгаларын база дыка ажыр күүседип турар.

Күш-ажылдың социалистиг чарыжында кол рольду коммунистер болгаш комсомолчулар ойнап турар. «Коммунизмче орук» болгаш «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артельдерниң комсомол-аныяктар бригадазы ук каналда ам бир ай ажыг ажылдап турар. Комсомолчу Ламажап Кенденге удуртурган 20 кижилиг бригада күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүү дээш демисештиишаан, кылыр ажылдың нормаларын хүн-бүрү ажыр күүседип турар. Аныяк эр, херээжен колхозчулар үш хүннүң дургузунда 180 куб метр дашты белеткеп, 200 куб метр ажыг черни касканнар.

Комсомолчулар Ламажап Кенден, Ямба Соксул, Серен Долмаа, Балдан олар хүнде бүдүн чартык чедир нормаларны ажылдап турар.

Тес-Хем районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчу бригадазының дугайында ук каналда база эки алдар чоруп турар. Ук бригадада 50 эр, херээжен колхозчулар бар. Оларны инициативажы, шимчеңгир организатор комсомолчу Соян Хүрең-оол удуртуп турар. Суггарылга каналының тудуушкунун дүрген доозарынче колхозчуларны коммунистер Падылдай болгаш Соян Долма биле кады олар боттарының кызымак күш-ажылы-биле сорук киирип турарлар.

Тес-Хемниң суггарылга каналы дээрге бистиң областың ажылчы чоннарының эң улуг тудуу-дур. Ук каналдың тудуушкунунда ооң дериишкинин эң чоок хүннерниң иштинде доозар деп чаагай сорулганы боттарының мурнунда салган үүс-үүс ажылчы чоннар киржип турар.

Тарылганың темпизин дүргедеп, хову ажылдарын кыска хуусаада доозаал!

Көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары

ВКП(б) райкомнары болгаш район Советтериниң күүскомнары часкы тарылгага чедиишкинниг ажылдааны дээш мооң адаанда мурнакчыларны областың Хүндүлел самбыразынга киирген:

Кызылдың көдээ районундан

1. **«Совет Тыва» колхоз** — (даргазы эш Нүрсат, партия эге организациязының секретари эш Мөндүрге)—тараа культураларының тарылгазын 10 ажыл күнүнде 131 хуу күүсетпишаан, тарылгазын үргүлчүлеп турар.

2. **И. Гезайтулин**—Кызыл МТС-тин «Бай-Булун» колхозта трактор бригадазының бригадири—часкы тарылгага эзлчег нормазын үргүлчү 129 хуу күүседип турар.

3. **М. Сертекей** — Кызыл МТС-тин тракторизи, ээлчегде кывар үүлдү камнап албышаан, ажыл нормазын 136 хуу күүседип турар.

4. **А. Килко** — Кызыл МТС-тин тракторизи, 132 килограмм кывар үүлдү камнап албышаан, бүдүрер ажыл нормазын 147 хуу күүседип турар.

Чаа-Хөл райондан

5. **Ленин аттыг колхоз** — (даргазы эш Бегзи, партия эге организациязының секретари эш Аспан-оол)—тараа культураларының тарылга планын 133 хуу күүседткен.

6. **Шверник аттыг колхоз**—(даргазы эш Маңзы, партия эге организациязының секретари эш Маадыр-оол)—тараа культураларының тарылгазын 106 хуу күүседткен.

7. **«Буруңгаар» колхоз** — (даргазы эш Шижаа, партия эге организациязының секретари эш Хүргүл-оол)—тараа культураларының тарылга планын 105 хуу күүседткен.

8. **Молотов аттыг колхоз** — (даргазы эш Ак-Лама, партия эге организациязының секретари эш Дажы-Лама)—тараа культураларының тарылга планын 102 хуу күүседткен.

9. **Т. Самбужук** — Чаа-Хөл МТС-тин тракторизи, ажыл нормазын үргүлчү 160—178 хуу күүседип турар.

10. **Д. Бижээней** — Чаа-Хөл МТС-тин тракторизи, бүдүрер ажыл нормазын 115—130 хуу күүседип турар.

11. **Т. Соксар** — Чаа-Хөл МТС-тин тракторизи, хүнде ажыл нормазын 115—120 хуу күүседип турар.

Колхоз тарылгазын дооскан

Эрзин районнуң Нарын сумузунда «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели (даргазы эш Бадарчы, партия эге организациязының секретари эш Сайын-Хөө) бо чылын 187 гектар тараа тарыыр планын 200 гектар кылдыр күүседткен. Ооң иштинде 95 гектар кызыл-тасты тараан.

Колхозчулар Э. Нүрсат, Д. Баткар, К. Тырынаа олар хову ажылынга эки ажылдаан.

С. ЧЫМБА.

Хову ажылының мурнакчылары

Тарылганы чогуур өйүнде чедиишкинниг доозары дээш Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозтуң ажыл-ишчилери кызымак чүткүлдүг ажылдаан. Чайгы үеде тараа культураларын сугтарарынга четчир хемчээлдиг сугну ажыглаары-биле бугаларның ашталгазын кылып, септелгезин чоруткан, ол ажылга 30 ажыг колхозчулар үргүлчү ажылдап келген.

Буга ашталгазынга турган Мөнге-Назын, Бишка, Лопсан-оол, Тембирел олар хүн-бүрүде ажыл нормазын 150—200 хуу күүседип турган. Ол ышкаш ховуга чер суггарыкчылары—61 харлыг Соян-оол ирей, Кыян-Кара, Кайын-Хыр баа, Дажамбаа, Норбу, Коңзай-оол, Очур-оол олар хүнде ажыл нормазын 120—150 хуу чедир күүседип турган.

Тарылга шөлүнге үрезин сөөртүкчүлери Дамбаа, Самбуу олар ажылдың чогуур нормазын 115—120 хуу, хывар чаар материалдар сөөртүкчүзү—Буянзак ажыл нормазын—130 хуу, МТС-тин трактористери Дуван-оол, Кысыдак, Сүге олар трактор ажылдарының хүнде нормазын 115—180 хуу чедир күүседип келген, ынчангаш олар хову ажылының мурнакчылары болган.

А. АКАРА.

Бедик көдүрлүүшкүн

Таңды районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары часкы тарылганы дүрген организастыг доозар дээш бүгү күштү салып турганнар. Коммунист-агитаторлар колхозчуларга чурттуң иштинде болгаш даштыкы чурттарда болуп турар чоруктарны таныштырып, механизаторлар эштер Пахоруков, Ермолаев, Исаков, Попеляев оларның алдарлыг күш-ажылчы чедиишкиннерин чугаалап турарлар.

План ёзугаар колхоз 1951 чылда бүдүрүлге болгаш мал оран савазы тудуп кылыр талазы-биле улуг хемчеглерни көрген. Дүжүттү дыка бедидерин, ниитиниң мал бажын улгатырарын чеңдип алыр дугайында сорулга колхозтуң мурнунда тургустунган.

Д. КРАЕВ.

Тарылга ажылында четпестерни чайладыр

Тараадан бедик дүжүттү чеңдип алырының үндезини болза, часкы тарылганы организастыг, чогуур үезинде бедик шынарлыг агротехниктиг деңнелге эртиреринден хамааржыр деп чүве кымгадаа билдингир.

Эрзин районда «Кызыл сылдыс» колхозтуң дарганы коммунист Кыргыс Сандып бүгү септелге онаалгаларны хар эрииринің ырак мурнунда бүрүн күүсеткеш хову бригадазынга хүлээткен. Эрзин районга хар орайтап эрээн болза-даа, «Кызыл сылдыс» колхоз май 2-ден эгелеп тарылгаже кирген хирезинде организакчы эвес чоруктуң уламындан часкы тарылга ажылдарын чөгенчиг четпес чорудуп турар. 15 андазын-биле 10 ажыг хонук иштинде кандыг-даа түңнел чок байдалды көргүзеннер. Хову ажылында кижилерниң норма күүселдезин-даа, ажылга үнериниң организастыг чоруун-даа хову бригадири эш Т. Норбу, колхоз даргазы эш Ч. Чалбаа, партия эге организациязының секретари эш Талчың кичээнгей чок, четпес удуртканы-биле хову ажылы организас чок чоруп турар.

Бо хүнге чедир тараан чериниң сан түңү-даа билдинмес, ховуда ажылдап турарлар хөңнү келгенде дуыш хиреде ажылче үнер чоруктар үргүлчүлеп турар. Бо дугайында колхозтуң удуртукчулары шиитпирлиг хемчеглерни алырының улуу колхоз баштаар чериниң даргазы эш Чалбаадан баштааш арагаже хандып турар.

Хову бригадири эш Т. Норбу, ында счётчик эш Ендан бо хүнге чедир сан түңнелин кылбаан. Хову бригадазында агитас-массалыг ажылдарны чорутпайн ала-чаягаарның байдалында шилчиткен.

Хову бригадазында күш-ажылдың сагылга чуруму кошкак, ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка чавыс байдалда турар. Бир андазын-биле хүнде 0,20 гектар черни аңдарып турарын көргүзерге-ле ажылдың бүдүрүкчүлүү билдине бээр. Ындыг байдалдар өске-даа колхозтарда база бар.

Майның 20-ге чедир район тарылга планын ниитизи-биле 71,8 хуу күүседип турар. Районда тарылга ажылының темпизи хошкак, организастыг белеткели тарылга эгезинден бээр четпес болган. Районда хуу ажыл-агыйлыглар тарылгаже дыка орайтап кирген.

Сумулар Советтери часкы тарылганы харыысалга чок, эренгей ёзу-биле көрүп, организастыг удуртулганы хандырбайн турар. Ол ышкаш районнуң көдээ ажыл-агый килдизи (эш Тамдын Сюрюн) часкы тарылганы организастыг, бедик түңнелдиг эртиреринче кичээнгейни угландырбаан. Ооң уламындан колхозтарда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү, ажылдың сагылга чуруму кошкак болуп турар.

Часкы тарылганың четпестерин дарый узуткаар дугайында районнуң партия, комсомол организациялары база район болгаш көдээ суму Советтери бодунун кичээнгейин большевикчи удуртулганың төвүнге тургузары чугула.

В. ЭРЕНЧИН.

1951 чылдың 1 кварталында РСФСР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне планын күүсеткениниң түңнелиниң дугайында

РСФСР-нин Статистика Эргелелинин дыннадыы

1951 чылдың бир кварталында РСФСР-ниң республик болгаш чурт үлетпүрүнүң, көдээ ажыл-агый хөгжүлдезин болгаш бараан саарылгазының калбарыышкынын мооң дараазында саннарга көргүзерге:

I

РСФСР-ниң республик болгаш чурт үлетпүрү **ниити продукция** бүдүрүлгезиниң квартал планын 100,1 хуу күүсеткен. РСФСР-ниң тус-тус министерстволары болгаш ведомстволары үлетпүрүнүң ниити продукциязының бүдүрүлдезинин планын күүсеткенин мооң адаанга көргүзерге:

	1951 чылдың бир кварталының дургузунда квартал планын күүсеткениниң хуузу.
РСФСР-ниң Чурт үлетпүрүнүң Министерствозу	103
РСФСР-ниң Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң Министерствозу	101
РСФСР-ниң Ыяш үлетпүрүнүң Министерствозу	85
РСФСР-ниң Чурттуң одаашкын үлетпүрүнүң Министерствозу	103
РСФСР-ниң Чиик үлетпүрүнүң Министерствозу	101
РСФСР-ниң Аъш-чем үлетпүрүнүң Министерствозу	97
РСФСР-ниң Эът болгаш Сүт үлетпүрүнүң Министерствозу	99
РСФСР-ниң Балык үлетпүрүнүң Министерствозу	81
РСФСР-ниң Автомобиль транспортунуң Министерствозунуң үлетпүр бүдүрүлгелери	101
РСФСР-ниң Министрлер Төвүлелиниң чанында полиграфия үлетпүрүнүн парлалга черлериниң болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле үлетпүр бүдүрүлгелери	108
РСФСР-ниң Кадык-камгалал Министерствозунуң үлетпүр бүдүрүлгелери	101
РСФСР-ниң Тывыш кооперациязының төвүлели	103
РСФСР-ниң Ыяш-тывыш кооперациязының төвүлели	100,2
Бүгү-эвилелдиң инвалидтер кооперациязының эвилели	105

1951 чылдың 1 кварталында РСФСР-ниң республик болгаш чурт үлетпүрүнүң ниити продукциязы 1950 чылдың 1 кварталының деңнели-биле алырга 15 хуу өскен.

II

РСФСР-ниң колхозтарынга болгаш совхозтарынга бо чылын часкы тарылга эрткен чылга бодаарга кыска хуусаада эртип турар: 1951 чылдың май 10-да тарытынган чазын чажар культурлар 1950 чылдың ол-ла үезинге бодаарга 15 хуу хөй тарытынган.

РСФСР-ниң колхозтары, ыяш ажыл-агый черлери, ыяш камгалал станциялары болгаш совхозтары 1951 чылдың май 10-да камгалалдыг ыяш тарылгазының 513 муң гектар шөлүнге ыяш олуртуушкунун болгаш тарылгазын чоруткан ийикпе, азы 1950 чылдың май 10-га бодаарга, 44 муң гектар хөй болуп турар.

III

1951 чылдың март 1-де совет чазактың болгаш ВКП(б) ТК-ның аъш-чем барааннарының үүрмектеп садар күрүне өртектериниң сан талазы-биле чаа, дөрт дугаар чиигелдезин чорутканы күрүне болгаш кооператив садыының чонга бараан садыгларын дыка өстүрген.

Күрүне болгаш кооператив садыының шугуму-биле деңнештирер өртектерге 1950 чылдың 1 кварталынга бодаарга 22 хуу хөй бараан чонга сатынган.

РСФСР-НИҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИ.

Тыва автономнуг областың 1951 чылдың 1 кварталында улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне планын күүсеткениниң түңнелиниң дугайында

Тыва автономнуг областын Статистика Эргелелинин дыннадыы

1951 чылдың 1 дугаар кварталында үлетпүрүнүң, көдээ ажыл-агыйының, капитал тудуушкуннуң болгаш бараан саарылгазының хөгжүлдези мооң адаанда саннар-биле тодаратынар:

I

Тыва автономнуг областың девискээринде турар үлетпүрүнүң ниити продукциязын 1951 чылдың 1 дугаар кварталында бүдүрүп үндүрериниң планын 102 хуу күүсеткен.

Үлетпүрүнүң ниити продукциязын бүдүрүп үндүргениниң хемчээлин 1950 чылдың 1 дугаар кварталынга деңнээрге 7 хуу өскен.

Тус-тус бүдүрүлгелер үлетпүрүнүң ниити продукциязын бүдүрүп үндүрериниң квартал планын шак мынчаар күүсеткен:

	Квартал планын күүсеткен хуузу
Облчуртүлетпүрү ниити областыы-биле алырга	97
Ооң иштинде:	
Обласка чагырткан бүдүрүлгелер — шупту	94
Олардан:	
Алгы заводу	101
Ыяш заводу	91
Аъш-чем комбинады	87
Дааранылга комбинады	100
Сапог даараар мастерская	117
Тууйбу заводу	101
Районнарга чагырткан бүдүрүлгелер	113
Одалганың чурт үлетпүрү — шупту	103
Ооң иштинде:	
Хөмүр-даш уургайы	102
Ыяш үлетпүрүнүң ажыл-агыйы	103
Кызылдың дээрбези	114
Кызылдың электри станциязы	115
Кызылдың типографиязы	86
Райпосларның дузалаар ажыл-агыйлары	112
Ыяш ажыл-агыйлары	65
Тудуг трестизиниң дузалаар ажыл-агыйлары	196

II

Тыва автономнуг областың үлетпүр бүдүрүлгениң чугула продукциязын 1951 чылдың 1 дугаар кварталында үндүргенин 1950 чылдың 1 дугаар кварталы-биле деңнээрге мындыг янзылыг:

	Квартал планын күүсеткен хуузу	1950 чылдың 1 кварталга деңнээн хуу
Дилген ыяш материалдары	79,9	123
Бажың херексели	93,5	252
Алгы идик	33,3	103
Чымчак алгы бараан	74,8	139
Тууйбу	63,8	160
Электри күжү	115,4	128
Хөмүр-даш	100,3	84
Ыяш белеткели	93,2	132
Ыыш сөөртүп алганы	150,5	1,5 катап
Оттулар ыяш белеткели	86,5	1,5 катап
Далган	117,0	115
Коже тараа	92,7	117

III

Социалистиг чер ажыл-агыйын улам ыңай көдүрер болгаш колхозтарның ниитилештирген мал ажылын хөгжүдер талазы-биле чаа чедиишкиннерни 1951 чылдың 1 дугаар кварталында чеңдип алган.

1951 чылдың 1 дугаар кварталында областың колхозтары, МТС-тери часкы хову ажылынга белеткелди чедиишкиниг чоруткан.

Тракторлар септээриниң планын апрельдиң 10-да-ла 113,5 хуу күүсеткен, ол-ла үеде септетинген тракторларның санын эрткен чылдың ол үезибиле деңнээрге 43,5 хуу өскен.

IV

Капитал салыышкынының болгаш Тыва автономнуг областың девискээринде турар тудугларның планын 1951 чылдың 1 дугаар кварталында 89 хуу күүсеткен.

V

1951 чылдың 1 дугаар кварталында совет садыгның улам ыңай калбарыышкыны улам-на үргүлчүлеп турган.

ССРЭ-ниң чазаа 1951 чылдың март 1-де — сан талазы-биле дөрт дугаар массалыг хереглелдиң барааннарының үүрмектеп садар өртээн кудулаткаңы чонга бараан садарын чаазы-биле дыка улгатырган. 1951 чылдың 1 дугаар кварталында күрүнениң болгаш кооперативтиң шугуму-биле чонга сатканы бараан 1950 чылдың 1 дугаар кварталы-биле деңнээрге 1,9 миллион рубль хөй болган.

ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЫҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИ.

СССР Совет эвилелинде

Коммунизмниң улуг тудугларының дерилгезинге

Коммунизмниң улуг тудугларының дерилгезинге бүгү совет чурт эң-не идепкейлии-биле болгаш изии-биле киржип турар. Чурттуң эң-не үүл-бүрү хоорайларының, заводтарының болгаш фабрикаларының ажылчы чоннары Волга-Доннуң, Мурнуу-Украинаның, Соңгу-Крымның болгаш Туркменияның Кол каналдарының, Сталинградтың, Куйбышевтиң болгаш Каховканың гидроэлектростанцияларының тудуушкунунга хереглээр чагыларны хуусаазының бетинде болгаш үлегерлиг күүседир дээш көстүп көрбээн сорук киришкин-биле ажылдап турарлар.

Москваның М. И. Калинин аттыг заводунуң машина тудугжулары чер сорар чаа улуг машинаны эптеп эгелээнчер. Ол дээрге, Волга-Дон каналының тудугжуларынга ук заводтуң бүдүрүп бергени сан талазы-биле дөрт дугаар күчүлүг агрегады-дыр. Чер сорар баштайгы машиналар ам каналда ажылдап турар. Чаңгыс шакта оларның бирээзиле муң куб метр черни соруп, 25 муң чер казыкчыларын солуп турар.

Улуг тудугларның чагыларын Ленинградтың прокатчиктери болгаш машина тудугжулары база чедиишкинниг күүседип турарлар. Кыска хуусааның иштинде Киров заводунуң ажылчыннары Волга-Дон каналының чагыының санынга 200 тонна металлды сувурганнар. Май 16-да олар ук каналдың тудугжуларынга эң эки сорт 3 вагон сувуруп каан металл херекселдерни чорудуп бергеннер. Сталин аттыг металл заводунуң дарганнары майның эгезинделе Цимлянскаяның бирги, ийиги турбиналарының бүгү кезектерин бүдүрүп үндүргеннер.

Никопольскиниң Ленин аттыг заводунуң машина тудугжулары Туркмениянын Кол каналының, Куйбышевтин болгаш Каховканың ГЭС-лериниң тудугжуларынга улуг көдүрүп херекселдерни болгаш күчүлүг транспортёрларны хуусаазындан 15 хүн эрте кылып бергеннер.

Улуг тудугларның чагыларын күүседир дээш Уралдың ажылчыннары карак-кызыл ажылдап турар. Златоустының машина тудуунуң заводунуң станок тудугжулары Волгада гидроэлектростанцияларның, Туркмениянның Кол каналының болгаш Волга-Дон каналының мастерскияларын дериирингe херек хоюглаар болгаш чонар станоктарны белеткээннер. Бир кезек ындыг станоктар сталинчы тудугларже хуусаазының бетинде эптетинип чорутунган.

«Пятигорск — коммунизмниң улуг тудугларынга» — деп лозуннуң адазиле Пятигорскиниң септелге заводунуң ажылчы чоннары Волга-Дон каналының тудуунга бензин дажыглаар автоцистерналарның колонназын чорудуп берген. (СЭТА).

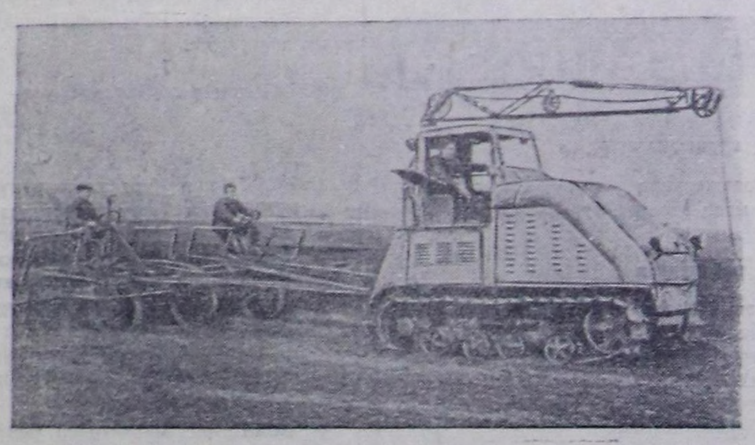

КИЕВ ОБЛАСТЬ. Корсунь-Шевченковский МТС часкы хову ажылдарынга электротракторларны калбаа-биле ажыглап турар. Тракторист Ф. Хромов стахановчу ёзу-биле ажылдап, эялчег нормазын 160 хуу күүседип турар.

Чурукта: Ф. Хромовтуң электротрактору Коминтерна аттыг колхозтуң ховузунда.

Чуруу Н. Крыловтуу Пресслише СЭТА-ныы.

Арменияда бода тарааларның тарылгазы доозулган

ЕРЕВАН. Армениянның колхозтары бода тараа тарылгазын эрткен чылга бодаарга 15 хонук эрте дооскан. Тарылганы агротехникиг бедик деңнелге эртиргеп. Дыка хой көдээ ажыл-агый артельдери крестилеп тарыыр тарылганы бир дугаар боттандырганнар. Улуг-улуг шөлдерге минеральдиг болгаш ол черниң удобрениелерин чоруткан. Чаа черлерни ажыглалга киирип алганы-биле эрткен чылга бодаарга 25 муң гектар чазын чажар кызыл-тасты тараан.

Күзүн болгаш чазын тараан тарааларның үнүүшкүнү эки.

(СЭТА).

Экзаменнер эгелээн

Майның 21-де чурттуң школаларынга шилчииринiң болгаш доозуп үнерниң экзаменнери, база бышкан билигниң аттестадынга экзаменнер эгелээн.

Эртен эрте Москваның кудумчуларынга чечектер туткан уругларны хөй-биле көрүп болур турган. Аныяк москвачылар экзаменнерниң баштайгы хүннеринде бо чылын боттарының өстүргени чечектерин школаларынче экеп турганнар.

201 дугаар ортумак школага бир дугаарында-ла IV дугаар класстарның өөреникчилери уруглар келгеннер. Олар чуртталгазының иштинде бир дугаар-ла экзаменнерни тутканнар. Ол школаның өөреникчизи турган Зоя Космодемьянскаяның школаның садында олурткаңы селбегер яблоктуң адаанга орү класстың өөреникчилери бир дугаар экзаменнер тудар уругларның чедиишкиниг болурунга, байыр чедирип чүве чугаалааннар.

Медээ эдипкен. Эртенгиниң таптыгла 9 шакта дөрт дугаар класстың өөреникчилери орус дылдың бижимел экзаменинге диктантыны бижип эгелээннер.

Эш И. В. Сталинның дыл эртеминиң айтырыгларының талазы-биле генийлиг ажылдары совет школага улуг-ужурдузалыг болуп, орус дыл өөредилгезиниң шынарын экижидеринге дузалаан.

Өөредилге чылының баштайгы түңнели өөреникчилерниң билииниң болгаш культурлуг чугаазының бедээнииниң дугайын чугаалап турар.

Он дугаар класстарның өөреникчилери бир-ле дугаар бышкан билигниң аттестадынга экзаменнерни тутканнар. Олар мындыг темаларга: «Революцияның улуг баштыңчылары Ленин биле Сталинның овур-хевири Алексей Толстойнуң «Хлеб» деп тоожузунда», «Горький социалистиг реализмниң үндезилекчизи», «Маяковскийниң шүлүк чогаалында социалистиг Төрээн чурттуң темазы», «Совет культурада хуунуң болгаш ниитиниң айтырыглары», «Көдээниң социалистиг чаартылгазы», «Шолоховтуң «Андарган кур-чер» деп романында» болгаш өске-даа темаларга чогаадылгалар бижээннер.

Москва школаларының 420 өөреникчилери шилчииринiң болгаш доозуп үнериниң экзаменнеринге, база бышкан билигниң аттестадынга экзаменнерни тударлар.

Майның 21-де ол ышкаш чурттуң ажылчын аныяктарның школаларынга экзаменнер эгелээн. Найсылалдың бүдүрүлгеден чартыкпайн ортумак эртем чеьдип алыр 47 муң оолдары болгаш кыстары экзаменнер тударлар.

(СЭТА).

Школаларда экзаменнер

Баштайгы хүнде

Совет школачыларның үр манаан бәйырлалдыг хүнү — доозарының болгаш шилчииринiң экзаменнери омакшылдыг өөрүшкү-биле эгелээн. Школа уругларга ол ындыг анаа эвес хүнде эмгелиг болгаш эптиг чылыы-биле ужурашкан.

Уруглар кичээнгейлиг-даа, өөрүшкүлүг-даа болдулар. Олар боттарының билиглеринге ылаптыы-биле бүзүрелдиг а сестир байдал оларда бичии-даа чок.

Кызылдың № 7 ортумак школазы бодунуң кижизидикчилериндеп экзаменнер дужаашкының бир-ле дугаарында хүлээп ап турар. Экзаменнерниң баштайгы хүнүнде школаның класстарынга 300 өөреникчи барып олурупкан. Оларның аразында дөрткү класстарның өөреникчилери бар. Олар ада-иелериниң, башкыларының, Төрээн чуртунуң болгаш дээди Сталинның мурнунга боттарының билиглериниң эң баштайгы санажылгазын кылыр дээш олургулапканы ол.

Уруглар экзаменниң хыналда ажылдарын алгылааш, шөлээн болгаш идегелдии-биле күүседип эгеледилер. Башкылар А. М. Пичугина биле Т. В. Сычугова оларның ийи дөрткү класстарының өөреникчилери Володя Житков, Серёжа Туров, Надя Башкирцева, Лида Вогачева, Гена Бадарчы, Володя Марьясов олар орус дылдын бижимел ажылының күүселдезинге боттарының билиглериниң кайгамчык бедик шынарлыын коргүскен.

5-ки класстарның өөреникчилери Валя Касинцева, Коля Мацкевич, Гена Чащухин, Володя Семёнов олар арифметиканың бижимел ажылын (башкы А. Г. Маконова) «5» демдектерге дужааганнар. База 8-ки класстың өөреникчилери Саша Изынеев, Лена Сухорослова, Володя Уколов болгаш өскелер даа алгебраның бижимел ажылын онза чедиишкиниг күүсеткеннер.

Үстүнде адатынган бүгү өөреникчилерниң күүсеткен ажылдарында чаңгыс-даа чазыг чок болгаш арыг-силиг болгулаан болгаш өөренип эрткен материалдарын ханы, быжыг, тергиин эки билирин көргүзүп турар.

Экзаменнерниң баштайгы хүнүнде школаның 127 өөреникчилери чүгле «4» болгаш «5» демдектерлиг болганнар. Мынчангаш, школаның бүгү өөреникчилери моон сонгаар-даа шак ол хире чедиишкиниг дужаап шыдаан турар дээр дугайында дирекция быжыы-биле бүзүреп турар.

Л. ПЛЮСКИНА,
Кызылдың № 7 ортумак школазының директору.

Бисте баштайгы экзаменнер

Бистиң школавыс экзаменнерге март айдан эгелеп-ле белеткенген чүве. Кон культацияның расписаниезин шынгыы сагып, организастыг ажылдарны чөптүг тургузуп келген бис. Башкы бүрүзү-ле кошкак болгу дег болгаш бодунга бүзүрел чок өөреникчилерни илередип ап турганнар. Ооң түңнели эки болган. Бир эвес III улдунда 31 кижи багай өөредилгелиг турган болза, IV улдунда 19 кижи артыкан. Олардан 3 кижи ол класстарынга катап өөренири-биле артканнар. 2 кижи 10-гу класстың бышкан билиг аттестадынга экзаменнер тудуп шыдаваан: Зоя Капый, Ондар Дырбак олар.

Бисте ам экзаменнер эгелээн. Май 21-де эртенгиниң 8 шак 45 минута турда медээ эдипкен. Уруглар чыглып турупкан. Кыска чыскаал-линейканы байырлыы-биле эртирген соон дарый, олар классларже кирип олургулашкан.

Он-классчылар литературлуг темаларга орустап сочинение бижээннер. Самбырага Чыдыышкын Министерствозундан келген мындыг 3 теманы көргүзүп бижээн: бирээзи А. А. Фадеевтиң «Аныяк гвардия» дээр романынданхомсомолчуларның ажыл-чорудулгалары, өскези—Л. Н. Толстойнуң «Дайын болгаш тайбың» дээр романындан 1812 чылдың дайынынга патриотизм, үшкүзү—В. В. Маяковскийниң ажыл-чорудулгазының дугайы.

Уруглар элээн боданып ора, баштайгы болгаш сөөлгү темаларны колдады шилип алгаш, ажылдап эгелээннер.

Сес-классчылар алгебрага бижимел ажыл кылганнар. Оларга ажыл элээн аар болган. 4 шак дургузунда шынгыыла боданып келгеннер. Таня Бадарчы аңаа бүзүрелдиг белеткенген. Ол ажылын хамыкты мурнай дужааган. Арыг болгаш тода бижээн ажылдың түңнели эки болган. Ийи сес класстың 46 өөреникчилериннен 40 кижи ажылын дужаап шыдаан. 8 «Б» класстың өөреникчилери алгебраны ындыг-ла эки билбезин илереденнер (башкызы эш Чаркова).

5 класс арифметиканың бижимел ажылын күүсеткен. Оларның хөй кезии «5» биле «4» болган.

4 класс орус дылга диктант бижээн. Олар база-ла улуг чедиишкиниг болганнар.

5 класстың 17 өөреникчилериниң 16-зы ажылын чедиишкиниг дужааган. 4 класстың 27 өөреникчилериннен 26-зы чедиишкиниг болган.

Ортумак школаның 1 «А» болгаш «Б» класстары, 2, 3 класстардан 106 кижи шупту дараазында класстарже шилчээн. Ниитизи-биле 274 кижиден 269 кижи экзаменнерни тудар эргелиг болган.

Баштайгы экзаменнер чедиишкиниг болган-даа болза, ында дыка кошкак талалар барын база көргүзүп турар. Ол чорук ам дараазындазынга эң шынгыы белеткенирин негеп турар-дыр.

А. БЕЛЕК-БЛИР,
Кызылдың № 2 ортумак школазының директору.

Областың колхозчу малчыннарында

Чаш малды чидириг чок өстүрүп турар

Колхозчу херээженнер ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринче улуг кичээнгейин салып турар. Кызыл районнуң «Малчын» колхозунуң хойжузу С. Адыяа төрээн 137 хойдан 154 хураганнары, 18 өшкүден 20 анайларны чидириг чокка камгалап алган. Ооң-ажаап, кадарып турар шээр малы бо чылдың эрткен кыжынында хүр, семис кыштаан.

Ол колхозтуң инекчизи Аяспан, төрээн 20 бызааларны хорамча чокка доруктуруп, ажаап алган. Ол ышкаш чылгы кадарчызы Дарыймаа, 12 кулунну бүрүн камгалап алган.

Малдың чаш төлүн хорамча чокка өстүрбүшаан ооң эткир, сүткүр болгаш дүккүр чоруун көвүдедир дээш колхозчу херээженнер улуг кичээнгейни салган. Мал ажылының хөгжүлдезиниң планын күүседир дээш колхозчу малчылар социалистиг чарыштың хүлээлгелерин алган. Олар бо чылдың чай, күс дургузунда малды онза күштүг кылдыр семиртип алырлар.

С. МАТПА.

Алдарлыг малчыннар

Таңды районда «Кызыл партизан» көдээ ажыл-агый артелиниң хойкулары О Ноокай, Г. Кудрявцев олар экижиткен каракуль хойларның хураганнарын эрткен чылдаазындан хөйну камгалап алган.

Сураглыг хойжу О. Ноокай бо чылын төрээн 392 хойлардан 467 хураганнарны, азы 100 хойлардан ортумаа-биле 118 хураганнарны алган. Ол ышкаш хойжу Г. Кудрявцев 100 хойлардан ортумаа-биле 113 хураганнарны алган.

Хойжулар ам коңдан хойларын эки одарлыг черлерже одарладырынга белеткенип турар.

М. МӨМБЕЙ-ООЛ.

Мал бажын өстүрери дээш

Коммунист эш Кижээ Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу. Ооң ажаап, кадарып турар шээр малы менди болгаш семис күштүг болуп турар. Ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң херээнге эш Кижээ кызымак ажылдап келген. Ам бо үеде төрээн 90 шээр малдың 90 анай, хураганнарны ол чидириг чокка бүрүн камгалап алган.

Ам төрүүр хойларның болгаш өшкүлерниң чаш төлүн хорамча чокка менди алыр дээш ол хойжу улуг сагыш ты салып турар.

М. СЫНААА.

Кызымак хойжу

Колхозтуң ниити шээр малының баш санын өстүрер, ооң продуктулуг чоруун бедидер талазы-биле колхозчу М. Кендин кызымак ажылдап турар. Ол дээрге, Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозтуң хойжузу-дур.

М. Кендин 1948 чылдан эгелээш колхозтуң хоюн кадарып, ажаап келген, бо аразыда шээр малдың чаш төлүн хорамча чокка өстүрген. 1950 чылда 210 төрээн хойдан 210 хураннарны ол чидириг чокка алган. Ол хойжу болза, мал ажылының хөгжүлдезиниң планын чыл бүрүде долдур болгаш ажыр күүседип келген.

Колхозчу М Кендин шээр малды ажаарынга мергежээн, одарын чөп ажыглап, одарларның ээлчештирилгезин эки организастап турар. Кажан шээр мал төрүп турар үеде ол дүненин-не дежурныйлап малдың кажааларын таарымчалыг тургузуп турар

С. ТОПУЙ-ООЛ.

Мурнакчы малчы

Кызылдың көдээ районунда «Баян-Хем» көдээ ажыл-агый артелиниң хой кадарчызы 60 харлыг эш Чайлым колхозтуң мал өстүрер планын чыл-бүрү ажыр күүседиринге мурнакчы болуп турар. Колхозтуң малчыны болуп ол 1951 чылдан бээр ажылдап келген.

Бо эрткен үенин иштинде ооң кадарган малындан чангыс-даа когарал болбаан.

Чайлым бо чылын 115 хой, өшкүден 117 анай, хураганнарны ажаап алган. Ол кадарган малының чаш төлүн чырык, чылыг кажаалар-биле хандырган. База иелери тотурбас анай, хураганнарны сүзүүлүү чемпер-биле эмискиктеп азырап турган.

Колхозтуң ниити малын өстүрериниң планынга салыышкын малды менди ажаап, ону семиз, шыырак кылдыр одарларып семиртирик болур деп эш Чайлым чугаалап, ам чайлаглаашкынны организастыг чорударынга кичээнгей салып турар.

К. ОЧУР-ООЛ.

Ажылга большевикчи негелде

Ленин — Сталинның партиязының улуг чедиишкиниериниң бирээзи болза, бодунуң херээн билир болгаш политиктиг ажылдакчыларның деңнелинде турар партияның, советтиң хөй санныг каадырларын болгаш ажыл-агыйның ажылдакчыларын тургусканы болур. Бистиң каадырларывыс боттарының бүгү ажылын совет улустуң сонуургалын, коммунистиг тургузуушкуннуң сонуургалдарын барымдаалап кылырлар. Олар партияның херээнге кызыгаар чокка бердингеннер, ооң политиктиг шугумун эки билирлер, ону амыдыралга кызымакай чорудуп, практика кырынга боттандырып турарлар.

Партияның кижизидип кааны каадырларның бедик үнелии дайын сөөлүндеги сталинчы беш чыл планын күүседир дээш демиселге чаа күш-биле көргүстүнген. Улус ажыл-агыйын дайын сөөлүнде катап тургузарының болгаш сайзырадырының харысалгалыг сорулгаларын боттандырбышаан, бистиң каадырларывыс боттарының большевикчи быжыкканын, организакчы мергежилин, сорулгазын күүседир дээш кызымакайын, бүгү-ле бергелерни ажып тиилеп билирин база катап көргүскеннер. Тергиин чергениң каадырлары бар бистиң чуртувус коммунизмниң улуг тудугларының улуг планнарын күүседиринче бүзүрелдии-биле кирипкен.

Коммунизмче бар чыдар орукка чаа базым бүрүзү партия, совет болгаш ажыл-агый тургузуушкунунуң бүгү адырларында каадырларның харысалгазын болгаш ролюн бедидип турар. Революстуг күчүлүг шавыышкынны большевикчи тудукчуларның кызымакай ажылгыр чоруу-биле, ажыл херекти хандыр билири-биле, ажылга бедик негелдии-биле, четпестерге удур эптеш чок демисел-биле холбаштырып көөр деп партия каадырларны өөредип турар.

Партия, совет болгаш ажыл-агый каадырлары партияның болгаш улустуң улуг идегели-биле хүрээлетинген. Партияның болгаш күрүненин корум-чурумун ыдыктыы-биле сагыырын, чаа-чаа чедиишкиннерни чеьдип алгаш, аңаа кажан-даа ооңургавазын партия болгаш чон олардан негеп турар. Большевикчи удуртукчунуң чарлып болбас шынары болза, чүгле чедиишкиннерни көрүп шыдаары эвес, харын четпестерни көрүп, бодунуң частырыгларын болгаш четче кылбаан үүлдерин ак сеткилдии-биле миннип, оларны шиитпирлии-биле ажып тиилээри болур.

Каадырларны большевикчи идепга, негелделиг болгаш четпестер-биле эптеш чок чорукка кижизидериниң эң чугула байдалы болза, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыры болур «...Бистиң ажылывыста четпестерни болгаш частырыгларны демдеглевейн болгаш илередейн турган бис бурунгаар баар оруувусту дуглаптар бис. Ынчаарга, бис бурунгаар шимчээрин күзеп турар бис. Шак моон ужурунда бис бурунгаар шимчээр күзелдиг болгаш революстуг бот-шүгүмчүлелди боттарывыстың кол сорулгаларывыстың бирээзи кылдыр салыр ужуруг бис»—деп эш Сталин өөредип турар.

Эш Сталинның айтыышкынын боттандырбышаан, партия организациялары каадырларны кижизидерин экижидип, партияның болгаш күрүненин корум-чурумун быжыдып, партия, совет болгаш ажыл-агый аппарадының бүгү адырларында шүгүмчүлелдериниң болгаш бот-шүгүмчүлелдериниң деңнелин бедидип турар. Ол болза, республика болгаш область бүрүзүнде, край, хоорай болгаш район бүрүзүнде социалистиг экономиканың болгаш культураның чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүн чеьдип алыр арганы берип турар.

Ындыг-даа болза, чедиишкинге ооңургаар, ортумак көргүзүглериниң артында улуг четпестерни көрбес, ол четпестерни чайладыр демиселче массаны мобилизаставас ажылдакчылар ам-даа бар болуп турар.

Дайын сөөлүндеги чылдарда Курск область элээн чедиишкиннерни чеьдип алган. Ынчалзажок, ында көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинде элээн хожудаашкын болуп турар. Көдээ ажыл-агыйның талазы-биле кол сорулгалар болур — шөлдерниң дүжүдүн бедидер, ниитилештирген малдарны бүгү талазы-биле өстүрер болгаш ооң продуктулуун бедидер сорулгаларны ол область четпес шиитпирлеп турар.

МТС-терниң, колхозтарның болгаш совхозтарның бүдүрүлге күштерич барла арга-биле ажыглаарынче партия организацияларының күжүн Курск обкому эвилелдевейн турарын хыналда көргүскен. Райкомнарның болгаш партия эге организацияларының ажылынче обком ханылап кирбейн, көдээ ажыл-агыйны удуртур ажылдарында оларның четпестерин чогуур өйүнде илередейн турар, колхозтарда, МТС-терде болгаш совхозтарда ажыл-херектериниң дугайында оларның харысалгазын бедитпейн турар. Партияның болгаш чазактың директивазын, обкомнуң шиитпирлерин күүседиринге харысалга чок удуртур ажылдакчылардан чогуур негелдени кылбайн турар.

Курск области МТС-терниң машина техниказын багай ажыглап турар, ховулар суггарылгазын организастаар талазы-биле онаалгазын багай боттандырып турар, мал ажылынга мал чеминиң быжыг баазазын тургузар дугайында сагыш салыышкыны чок. Колхозтарда күш-ажылды организастаар талазы-биле чурумну үреп, бүдүрүлге бригадаларын кошкак звенолар-биле эрткен чылын обласка солуп турганы илерээн. Чер-черниң партия, совет органнары ол частырыгларны узуткап турган, чигир свёклазын, тарымал тоорукту, кукурузаны сайзырадырынче, ховуу камгалалының ыяш тарылгазын чорудар ажылдарже кичээнгейин элээн кошкадыпканнар. Обком, облкүүсюм, элээн хөй райкомнар болгаш райкүүскомнар колхозтарның болгаш колхозчуларның орулгаларын улгатырар ажылды хамаан чок кылдыр көрүп туарлар.

Чамдык элээн районнарда көдээ ажыл-агыйны удуртур ажылдың четпези болза, хожудап каап турар колхозтарның барындан болуп турар. Чамдык колхозтарның хожудап каап турарын ажыы-биле миннирин, ол колхозтарның хөгжүлдезиниң дугайында удуртур ажылдакчыларның харысалгазын улгатырарын күзевейн, чамдык партия органнары ажыл-херектиң байдалын чаап турарлар. Ол бүгү оожургаар, чүве тоовас байдалды тургузар, большевикчи шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартырын саададып, партияның болгаш чазактың директивазын үрээрлер-биле эптежип олурар чоруктар бар. Хожудап каап турар колхозтарже болгаш районнарже эң-не улуг кичээнгейни салыр ужурлуг турбужа, партияның чамдык ажылдакчылары ол черлерге ында хаая баарын оралдажып турарлар. Партияның Мордов обкомунуң секретарьлери болгаш республиканың өске-даа удуртур ажылдакчылары хожудап каап турар районнарже баарындан бүгү-ле арга-биле ойталап турарлар.

Чамдык партия органнары үлетпүрүү удуртурунуң талазы-биле улуг четпестерни болдуруп турар. Партияның Смоленск обкому дыка үр үениң иштинде үлетпүр бүдүрүлге черлериниң ажылынче ханылаваан, ажыл-агый удуртукчуларындан негелдени кошкадып турган, бүдүрүлге планнарын күүседир демиселче партия организацияларын мобилизаставаан.

Организастыг болгаш политиктиг ажылды өкижидип, партияның болгаш чазактың директивазын чогуур өйүнде болгаш шын күүседирин хандырарының орнунга, чамдык партия организациялары хөй санныг эренгей доктаалдар үндүрер чорукче шилчип турар. Ынчангаш организастыг ажылдың, кижилерни шын шилип алырының, удуртур органнарының шиитпирлериниң күүселдезиниң хыналдазының шиитпирлиг ажык дузазын утуп турарлар.

«Бистиң совет, ажыл-агый болгаш өске-даа организацияларывыстың база оларның удуртукчуларының күжү болгаш авторитеди турбаан чадазынга чедир бедээн деп чүвени билир херек. Ынчангаш оларның күжү болгаш авторитеди турбаан чадазынга чедир бедээн болганда, бүгү чүүлдер шупту азы колдуунда шупту ам оларның ажылындан хамааржыр» — деп эш Сталин ВКП(б) XVII съездизинге чугаалаан. Ол болза, бистиң партия, совет, ажыл-агый, профэвилел, комсомол болгаш өске-даа организацияларывысты бүгү талазы-биле быжыглаар, оларга дааскан ажыл херек дугайында оларның харысалгазын бедидер, оларның массалар ортузунга организастыг болгаш политиктиг ажылының деңнелин бедидер дээни ол-дур.

Ленин—Сталинның партиязы каадырларны хижизидер дугайында улуг сагышты салып, большевикчи удуртулганың уран аргазынга хүн бүрүде өөредип турар. Бистиң бүгү каздырларывысты — партия кежигүнү-даа, партия кежигүнү эвес-даа каадырларывысты хүлээнген ажылының харысалгазының дугайын билир чаңчылга могаг-шылаг чок чаңчыктырып, социалистиг Төрээн чуртунга ынак болур ёзуга, Ленин — Сталинның улуг херээнге бердинген ёзуга хүн-бүрүде кижизидип турар.

Бистиң каадырларывыстың большевикчи идейлии, оларның организакчы мергежили, партияның салган сорулгазын күүседиринге кадыг быжыы болгаш кызымакайы болза, бистиң чуртувуска коммунизмниң тиилелгези дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннерниң үндезини болур.

(«Правданың» мурнуку чүүлү).

График ёзугаар

Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхозта тудуг ажылы шапкын темпибиле чоруп турар. 1951 чылдың тудуунга хереглээр 1300 чудукту тайгага белеткээш, ам ону колхоз суурунда бүрүн сөөртүп дүжүрүп алган, 20 кижи составтыг тудуг бригадазы (бригадири эш Бады-Өлзей) үргүлчү кызымак ажылдап турар болгаш олар кыска үе иштинде 4 чурталга бажыңнарының ханаларын тургускан.

Тудуг бригадазы график ёзугаар планда көрдүнген 10 чурталга бажыңнарының тудуун бо чылдың ноябрь 7-де доозары-биле хүлээлге алгаш, хайныккан күш-биле ажылдап турар.

Тудугжуларның иштинден эш Күдерек, Ыймажап олар ажыл нормазын хүн-бүрү 200—300 хуу чедир күүседип, мурнакчылар болуп турарлар. Колхозтуң сууржулга ажылынче колхоз баштаар чери улуг кичээнгей салып, тудугжулар ортузунга культура-массалыг ажылдарны чорудуп турар.

О. ОПЕЕН.

Кызымак бызаңчы

Таңды районда улгатыр катыштырган Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү Оюн Седен артельдиң тудуг бригадазының эки бызаңчызы болуп турар.

Оюн Седен артельдиң бүдүрүлге тудугларын, колхозчуларның чурталга бажыңнарын тударынга улуг салыышкынны киирген. Бызаңчы Оюн Седен ажыл нормазын хүн бүрүде 180—200 хуу күүседип турар.

Тудуг ажылынга чүткүлдүг ажылдап турарын барымдалааш, 1950 чылда РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында көдээ болгаш колхозтар тудуунуң кол эргелели Хүндүлүг бижик-биле, база 1951 чылда ВКП(б) обкому болгаш облкүүском Хүндүлүг бижик-биле эш О. Седенни шаңнаан.

В. ТУМЕТЕИ.

Ада-иениң сагыш салыышкыны

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозтуң Чыраа-Бажында өге школада Караш кадайның 3 уруглары өөренип турар. Караш ол уругларының бижыг билигни шиңгээдип алырынга үргүлчү дузалажып, уругларының канчаар өөренип турарын, ботки чеэлди канчаар кылдырарын башкылардан үргүлчү айтырып турар.

Караш кадайның уруглары: Маас III класста, Бока V класста, Хуралбай белеткел класында үргүлчү отличниктер болуп өөренип турар болгаш кошкак өөренип турарларга хүн-үргүлчү дузалажып турар. Ол ышкаш ада-иелер О. Семис-оол, С. Санчыжап олар өөреникчилериң бажынга өөренирингге таарымчалыг байдалдарны тургузуп бергеннер. Оларның уруглары ам экзаменнерни чедиишкинниг дужаап эгелээннер.

М. ООЛЧУКАИ.

Хожудап турар үлетпүр комбинады

Бай-Хаактың үлетпүр комбинады болза, бистиң области эш-не хожудап турар үлетпүр комбинадының бирээзи болуп турар. 1951 чылдың дөрт айларының планын үүгле 83 хуу күүсеткен чорук ол дугайын тодаргай херечилеп турар.

Бүдүрүлгениң ажылдарының темпилерин болгаш шынарын бедидериниң орнунга үлетпүр комбинадының удуртулгазы тус-тус салбырларда бүдүрүлге ажыл-чорудулгаларының канчаардаа аажок куду көргүзүглери-биле эптежип турар.

Бир эвес үлетпүр комбинады 1950 чылда бүдүрүлге онаалгазын 110,3 хуу, ооң иштинде ыяш дилер салбыр 106 хуу, луйбу бүдүрер салбыр—107 хуу күүсеткен болза, бо чылын чаңгыс-даа салбыр бүдүрүлгениң доктааткан онаалгазын күүсетпээн.

Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияларның шынары кедергей куду болуп турар. Ыяш ыылыр салбырның кылып турар бажың иштиниң дериг-хереҳселдериниң бот-өртээ улуг болгаш шынары куду. Бүдүрүп турар үүлдериң шынарын бедидер болгаш оларның бот-өртээн чиигедири дээш демисел чорбайн турар.

Үлетпүр комбинадының ажылының бо хире багай болуп турарының кол чылдагааны бүдүрүлгеде партия организациязы бүдүрүлге планын долдур болгаш ажыр күүседири дээш ажылчыннарны большевикчи демиселче мобилизаставайн турарында. Салбырларның аразында социалистиг чарыш калбарбаан. Партия эге организациязының секретари эш Рвачевтуң бодунуң удуртуп турар ыяш дилер салбыры безин 1951 чылдың дөрт айларының планын үүгле 55 хуу күүсеткен.

Салбырларның эргелекчилери (кидис идик кылыр салбырның эш Афанасьев, дааранар салбырның эш Данилова, чазанар салбырның эш Баранов, сапог кылыр салбырның эш Метелкин) администрацияның талазындан чогуур удуртулганы албайн турар. Күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр чорук үргүлчү чыгыы болуп турар. Коммунист эш Метелкиниң редакторлап турары хана солуну чугула айтырыгларны көдүрбейн, шүгүмчүлелди болгаш ботшүгүмчүлелди хөгжүтпейн турар.

Үлетпүр комбинадында тургустунган мындыг байдал моон songаар канчаардаа таарышпас. ВКП(б)-ниң Таңды райкому болгаш райкүүском бодунуң бүдүрүлгезин доп-дораан сонуургал, ында партийжи-политиктиг ажылдарны экижидеринче, ёзулуг социалистиг чарышты калбартырынче шиитпирлиг хемчегни алыр ужурлуг.

БИСТИҢ КОРР.

Эш Курбетьев бодунуң депутат хүлээлгезин эки күүседип турар

1950 чылдың декабрь 17-де Туран хоорайның ажылчы чоннары хоорай Совединиң депутадынга эки ажылдыг аърга эргикчизи Геннадий Павлович Курбетьевти соңганнар. Чер-чер Советтериниң соңгулдаларының сээнда дораанна эш Курбетьев советтиң ажылынче идепкейлии-биле кирипкен. Хүн бүрүнүң ажылы ону хоорай херээниң чугула ажылдарынга сонуургадып турган. Участоктуң хамаатыларының сонуургаан айтырыглар бүрүзүн, ол хоорай Совединиң хуралынга чугаалажыры-биле киирип турган. Эш Курбетьев ам ажылчыннарның, албан-хаакчыттарының огород суггарылгазының дугайында, суггарылга бугаларының казыышкынының дугайында, хамаатыларны чер-биле хандырарының дугайында сагыш-салып турар. «Красный пахарь» колхозтуң часкы тарылгазының үезинде эш Курбетьев ыяш ажыл-агый чериниң ажылчыннарын воскреснике организастаан, ооң түңнелинде трактор кожулдаларынга хереглээр чудуктар тайгадан колхозче дажытынган. Хоорай чаагайжыдылгазының дугайында ажылдарны болгаш кудумчулар аштаашкынын, ыяш олуртуушкунун эш Курбатьев база организастап турар.

1951 чылдагы ССРЭ-ниң улус ажылагыйын хөгжүдериниң Күрүне чөөшкинин тарадырынга Геннадий Павлович эки киришкен. Бижидикчилериң ортузунга тайылбыр массалыг ажылды эки чорутканы-биле бижидиишкинни 300 хуу тараткан.

Ол, ыяш ажыл-агый чериниң партия организациязының секретари. Бодунуң чоннуң мурнунга хүлээлгезин алдарлыы биле күүседип турар.

ЧУРУКТА: Г. П. Курбетьев.
Чуруу А. Ермолаевтии.

Бии-Хем районнуң колхозтарында учёт чорудулгазын экижидер

«Колхозтарда учёт чорудулгазын болгаш санажылга ажылын удуртур талазы-биле көдээ ажыл-агый органнарының ажылында четпестерни узуткаар дугайында» 1951 чылдың март 14-те ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый Министерствозунуң үндүрген дужаалы дыка хөй колхозтарда ёзулуг учёттуң чок болуп турарын болгаш ооң түңнелинде ниитиниң эт-хөреңгизин самчыгдаар, малды кайы-хамаан чок өлүрер ийикпе азы ону өске, уксаа чок мал-биле солуур, үрезин болгаш мал чеминиң фондуларын садып-солуур чоруктарны дүрген узуткаарын айыткан.

Көдээ ажыл-агыйның область эргелели колхозтарда учёт чорудулгазын эңмелээринге, мергежээн санакчы каадырларны шилип алырынга көдээ ажылагыйның районнар килдистеринче кичээнгей салбайн турган болгаш дуза-даа көргүспейн турган. Ооң херечизи болза, Бии-Хем районнуң чамдык колхозтарында учёт чорудулгазының эңме-сексе чогу болуп турар. Чижээ, Кочетов аттыг улгатыр катышкан колхозтуң учёт чорудулгазы чүгүртү көрген кижээ эңме-сексели ыныгаш кылдыр сагындырзаа, а хандыр көре бээр болза ооң мырыңай өске. Ук артельде учёттуң бүгү дептерлери бар, ынчалзажок аңаа кирзе чогуур үүлдерни киир биживейн турар. Кежигүннериң күш-ажыл дептерин үлегилеп берзе-даа, оларның ажылдаан күш-хүннери ында бижитинмейн турар. Чыл түңнелиниң артыышкыннарын материалдар учёдунуң дептеринге кайы айның каштың хүнүнде киир бижээни билдинмес, а албан организация черлери-биле болгаш хуу кижилер-биле артельдиң санажылгазы бухгалтер дептеринде база бижитинмейн турар.

Колхоз хуралдарының протоколдары ында шын эвес чорутунуп, Министрлер Чөвүлелиниң 1946 чылдың сентябрь 19-та үндүрген доктаалы хажытынып — протоколдарга артель кежигүннериниң ниити санын салбайн, үүгле олурушкан нарның санын салып турар. Ооң түңнелинде бо чылдың март 7-деги доктаалдан илереп турары болза, Чкалов аттыг болгаш Кочетов аттыг колхозтарны катыштырарының дугайында, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын хүлээп алыр дугайында, колхоз баштаар чериниң кежигүннерин, даргазын болгаш ревизия комиссиязын соңгуур дугайында айтырыгларны шиитпирлээн колхоз кежигүннериниң ынчаардагы ниити хуралынга көдээ ажыл-агый артелиниң Уставы шуут хаҗытынган — артельдиң 237 кежигүннериниң үүгле 118-и олурушкан.

Күш-хүннерни чарыгдаарының планын ук колхоз шын эвес чорудуп, административ-хандырылга персоналынга үүгле 4 хууну чарыгдаар норманың орнунга 6,6 хууну, азы 2135 күш-хүннү хөйнү чарыгдаан.

Эт-хөреңгилерни болгаш хереҳселдерни бригадаларга болгаш фермаларга актылап быжыглаваан, ынчангаш колхозтуң бухгалтерия чери эт-септиң эңме-секселиин хынаар аргажок, а сүт-бараан фермаларында хыналда саанга болгаш сүт продуктуларын болбаазырадырынга актылар база кылдынмайн турар. Ындыг чорук фермаларның продукциязын самчыгдалга чедирип болур дээрзи кымга-даа билдингир-дир. Колхоз даргазы эш Полев инек малдан сагдынган сүттүң актызынга хол ужуу салбайн турар. Кочетов аттыг артельде малды база кайы-хамаан чок өлүрүп-согар чоруктар бар. Чижээ, бир хаванны соккаш, дензилевейн-даа, склад эргелекчизи Беленковага дужаап берген. Беленкова ону ниитизи-биле 48 килограмм-дыр деп «караа-биле» ынчаар килдээн, а ук хаванның эьдиниң чамдыызын бригадага чемге хереглээри-биле берипкеш, шынында килдээрге 83 килограмма болган.

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставының 12-ги үүлү ук колхозта база хажытынып турар: 1950 чылда 26.479 рубль түңнүң күш-хүннерин ажылдап алган артельдиң 52 кежигүннери-биле колхоз санашпаан, а ол хирезинде 5.841 рубльди өрелиг 34 кижээ авансалап берген. Авансаны 5966 рубльдиң күш-хүннерин ажылдаваан 29 кижи база алган.

Кочетов аттыг колхоз райминзаттан 5651 рубль түңнүң эт-хөреңгизин алгаш, төлевээн болгаш олча-ажык үндүрүүн райфога база төлевээн.

Учёт чорудулгазында хажыышкыннар болгаш четпестер Бии-Хем районнуң өске-даа колхозтарында бар. «Кызыл сылдыс» артельде эт-септерни бригадаларга-даа, сүт-бараан фермаларынга-даа актылап быжыглаваан, ынчангаш ук-эт-септериниң эңме-секселиг болурун кымдаа харыылавайн турар. Колхоз кежигүннериниң күш-ажыл дептерлеринге күш-хүннерни бригадирлер демдеглевейн турар.

Малчы-бригадир Маады Шойла фермаларга кандыг-даа учёт чорутпайн турар болгаш чаш малдың өзүлдезиниң дугайында, малдан алган продукцияның дугайында ук колхозтуң бухгалтерия черинде кандыг-даа документ чок. Мал чемин чарыгдаарының болгаш мал ажылының ажылдакчыларының күш-хүнүн хуваарының даңзызы «Кызыл сылдыс» артельде база чок. Мал ажылының фермаларында учёт чок чорукту зоотехниктер анаа-ла сагыш амыр көрүп орар.

Үстүнде бүгү үүлдер болза, Бии-Хем районнуң колхозтарының учёт чорудулгазында четпестерниң үүгле чамдыызыдыр, ук четпестер бистиң областың өске-даа районнарында база бар дээрзи чугаажок, ынчангаш районнарның көдээ ажыл-агый килдистери болгаш көдээ ажыл-агыйның область эргелели ук айтырыгны доп-дораан холга алгаш, шын учётту тургузарынга колхозтар баштаар черлеринге дузалап, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын хажыдар чорукту узуткап, колхозтарга практиктиг дуза көргүзер кижилерни саат чок чорудар ужурлуг.

А. ЕРМОЛАЕВ.

Колхозта школаның четпес ажылы-биле эптежип болбас

Тыва автономнуг областың улус өредилгезиниң хөгжүлдези дээш, бистиң партиявыс болгаш чазаавыс, улуг башкы эш Сталин онза улуг кичээнгейни хүн-бүрү салып турар.

Бүгү-ниитиниң ыяавыла өредилгезиниң Хоойлузун боттандырарының талазы-биле күрүнеден чылдың-на дыка хөй хөренгини үндүрүп турар. Ооң тодаргай чижээ, Улуг-Хемниң Хайракан сумузунда Мичурин аттыг колхозта өреникчилерниң ортаа кезии 30 өреникчини 1950—51 өредилге чылында күрүнеден бүрүнү-биле хандырып келген.

Ол хире улуг дузаламчыларны ап турар болзажок, бистиң чамдык ийичангыс ада-иелериис уругларының коммунистиг кижизидилгезин чедиишкинниг боттандырар талазы-биле школаларга дузалажырының улуу, харын уруг-дарыын школадан оспаксырадыр, аалынче чанатадыр, ынчангаш бодунуң хуу ажыл-агыйынга ажыглаар чорукларны хөйү-биле болдуруп турарлар. Шак ындыг ада-иелерге Санчаа, Маачык, Сүрүң, Дөнгүр-оол чижектиг колхозчулар хамааржыр.

1951 чылдың январь айдан эгелеп Хайраканның Мичурин аттыг колхозбиле Демир-Сугнуң «Чаа орук» МЧАЭ-зиниң кежигүннериниң саналын ёзугаар, оларны улгатыр катыштырган.

Ооң-биле кады, оларның ийи школазы база катышкан, үүге дизе, хемниң ол-бо чарыынга ийи школаны турзузарга, бир талазында, башкылар чедишпес, ийи талазында, шүүдү улуун барымдалааш. Ынчаарга «Чаа орук» МЧАЭ-ден катыжып кирген болгаш Улуг-Хемниң ол чарыы Демир-Сугда чүрттап турар чамдык колхозчулар хем суунга сылдаг тырткаш, колхозтуң хөйнити бүдүрүлге ажылынга-даа киришпес, школага өөренип турган уруглын-даа кежирип эккеп өөретпес, аналла шимээн чок, дужун харанып чуртап туруп бергеннер.

Ол ындыг сандаргай байдалдың ужуру-биле 1951—52 өредилге чылынга уткуштур школага 420 кубометр ыяш белеткетинер ужурлуг турган болза, ам үүгле 110 кубометр ыяш бар.

Бо хире четпес үүлдер бар турда, колхозтуң партия эге организациязының секретари Мачыылай, суму Совединиң даргазы Ыңаажап, колхоз даргазы Дамбар олар ындыг четпестерни чайладып узуткаар талазы-биле боттуг хемчеглер албайн турар.

Мынчангаш суму Соведи, колхоз баштаар чери, ында партия эге организациязы бо үстүнде четпестер-биле моон songаар эптежип олурбайн, келир өредилге чылынга уткуштур школаны чедиишкинниг белеткээр, бүгү-ниитиниң ыяавыла өредилгезиниң Хоойлузун боттандырар дээш шыңгыы хемчеглерни алза чогуур.

Т. ДОНГАК.

Массаның ортузунга ном садыглаашкынын күштелдирер

«Чонну ном ажыглап билир кылдыр чогуур деңнелге чедир өоретпес болза, бистиң сорулгавыс чедимче чок болганы ол — деп Владимир Ильич Ленин бижээн. Большевик партия болгаш Совет чазак Ленинниң ол генийлиг айтыышкынын удуртулга болдургаш, парлалганы сайзырадырының хөрээнге канчаардаа аажок улуг кичээнгейни хүн-бүрүде салып келгениниң ачызында советтиң парлалгазы өске кандыг-даа күрүнелерден артык бедик чадада четкен.

«ССРЭ-де туруп турары ышкаш, пролетариатка бүгү тала-биле делгем, шак ындыг хостуг парлалганы делегейниң өске кандыг-даа күрүнелериниңен тыппас силер»—деп 1927 чылдың ноябрь 5-те даштыкының ажылчын делегаттары-биле беседазынга эш Сталин чугаалаан.

Үргүлчүнүң эвес парлалга болур совет ном дээрге, ол болза, кижиниң ааскежииниң болгаш шынныг хосталганың дээди чадазы—коммунистиг ниитилелди тургузар идеяларының пропагандизи болгаш агитатору-дур. Ном болза, ыраажы крайларда номчукчуларга оларның көрүп көрбээни солун үүлдерни чедирип, оларга чурттың бойдузун самолёттан көстүп турар хевис ышкаш кылдыр көргүзүп турар болгаш совет улустуң чериниң иштинде чажыдын илередип, төтүнмес байлаан ажыткан улуг тиилелгезиниң мурнакчы дуржулгазын дамчыдып берип, номчукчуларны көдүрүп турар.

Аныяк Совет Тыванның ажылчы чонунуң амыдыралынче быжыы-биле сиңнигип кирген бо бүгүнү номчукчу номдан билип ап турар болгаш ылангыя совет эрге-чагырганың чылдарында онзазы-биле өзүп турарын 1945 чылдың деңнели-биле алырга, ном садыгларында бараан саарылгазы 755 хууга чедир өскенин факт көргүзүп турар. Номнар саарылгазы 1949 чылдың деңнелинден 1950 чылда 22 хуу өскен.

Совет Тыванның ном ажылдакчылары социалистиг бот-хүлээлгезин күүседир дээш демисешпишаан, 1950 чылдың бараан саарылгазының планын 122 хуу күүседип, саарылганың чарыгдалыг 4,7 хуу эвээжеткен болгаш чыылданың планын беш катап ажыр күүсеткен. Коммунизмниң бедиинче үнер шимчээшкиниң оруун аяс хүннүң херели ышкаш чырыдып турар Ленин—Сталинның чогаалдарының онза хереглелдии улам өзүп турар. Ленин—Сталинның чогаалдары үүгле 1946 чылда 1500 кезек сатынганынга удур 1950 чылда 10 муң кезек чедир сатынган.

Советтиң Улуг энциклопедиязын ам үш үүс хире чагыкчылар чагаан болгаш олар ооң үшкү томун алганнар. «1941—1945 чылдарда Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет медицинаның дуржулгазы» деп медицинаның энциклопедиязын болгаш көдээ ажыл-агыйның энциклопедиязын, база өске-даа чагыгылаан номнарын медицинаның, көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары ап турар. 1946 чылда 500 кезек сатынган турган болза, 1950 чылда алды муң кезек чедир саартынган техниктиг литератураның негелдези ам улам өзүп турар. Ооң-биле кады, даг хөрээниң, архитехтураның, тудугнуң, радиофикацияның болгаш өске-даа хөй мырыңай чаа номнарның негелдези тыптып, ылангыя автомобильдиң бүгү маркаларының, трактолар номунуң негелдези онза өскен болгаш ол бүрүн хандыртынмайн арткан.

Ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш интеллигенцияның техниктиг негелдезиниң өскенин ол улуг негелделер херечилеп турар Панасюраның, Безответственовтуң болгаш өске-даа үүс муңнуг чолаачыларның санын көвүдедиринге ном дузалаан болгаш совет эрге-чагырганың чылдарында мичуринчи эртемни ном дамчыштыр ажыглап тургаш, мурнунда коьшкүн чораан Маады Парыңмаа ам Кочетов аттыг колхозтуң ховубригадири болуп, Төрээн чурттуң дээди шаңналы — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик ат-биле шаңнаткан. Орус литератураның классиктерин өөренмишаан тургаш, Тыванның башкыларының, эмчиларының, чогаалчыларының, артистериниң болгаш өске-даа хөй янзы интеллигенциязының, күш-ажылчы ажыл-ишчилериниң саны ам каш катап өскен.

Большевик партияның, совет чазактың болгаш эш Сталинның хүн-бүрүдеги сагыш салыышкынының ачызында, Совет Тыванның ажылчы чону төрээн дылының кырынга ном номчуурунуң делгем аргаларын алган болгаш коьшкүн чонну өгден эки туткан бажыңнарже шилчидип киирерінге ном эң чоок идегелдиг эш болуп, бажыңнарның полкаларын ном каастап турар апарган. «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» 10 муң тиражындан 9 муңу сатынганы, эш Сталинның допчу намдарының бүрүн таратканы аңаа тодаргай херечи болур. Сталинның чогаалдары «Ленинизмниң айтырыглары» —5000, «Чедиишкиннерден баш дескиниишкини» деп ному—7000, мурнакчы колхозчуларның бирги съездизинге чугаазы—4000, «Марксизм болгаш национал айтырыы» деп ному 3000 болгаш өске-даа хөй номнар барык колдуунда тарап сатынган. Орус литератураның классиктери: А. М. Горькийнин «Кыс болгаш өлүм» деп 3000 тиражтыг хылдыр үнген чогаалы сатынган. М. Ю. Лермонтовтуң «Ашик Кериб» деп 5000 тиражтыг чогаалы сатынган. Толстойнуң «Үш адыглар» деп чогаалын, А. С. Пушкиниң тоолдарын, Н. Островскийниң «Кан канчап катканып» деп чогаалын, база М. Ю. Лермонтовтуң «Бистиң үениң маадыры» деп, Е. Кошевайның «Оглумнуң дугайында тоожу» деп номун, М. Шолоховтуң «Андарган кур-чер» деп номун болгаш өске-даа хөй номнарны тыва чон төрээн дылының кырында номчуп турар.

Совет Эвилелинде үнүп турар кандыг даа ном бүрүзүн Тыванның аныяк номчукчулары номчуп турар болгаш ылангыя А. Гайдар, В. Маяковский болгаш өскелериниң-даа номнарын улуг ынакшылдыы-биле ажыглап турарлар. Уруглларның литературазын 1946 чылда 25 муң хирени тараткан турган болза, четче эвес медээ-биле алырга, 1950 чылда бир үүс он алды муң ажыгны саткан. Өөреникчилер үүгле боттары номну садып номчуп турар эвес, ону чоннуң ортузунга тарадырынга идепкейлиг киржип турарлар. 1950 чылдың декабрьде Сарыг-Сеп школазының өөреникчилери Галя Зоркина, Галина Неволина олар 80—80 номну тарадып сатканнар, ол ышкаш Туран хоорайның пионерлери болгаш школачылары Надя Катцынэ, Лора Жирнова, Маша Коптева болгаш өскелер-даа идепкейлиг ном тарадыкчылары болганнар.

Сталинчы шаңналдың лауреаттарының номнарын улуг ынакшыл-биле ажыглап турарын ном садыгларында дүрген саарлып турарының фактызы көргүзүп турар. Шак ындыг номнар биске мырыңай-ла чедишпейн турар. Ылангыя Ажаевтиң «Москвадан ыракта» деп номунуң 600 экземпляры, С. Бабаевскийниң «Алдын сылдыстың кавалери» деп номунуң 400 экземпляры, С. Токаның «Араттың сөзү» деп ному кашла шак иштинде сатынган.

Хуузунда библиотека тургузар чорук ажылчы чоннуң онза хереглели апарган. Үүгле чангыс катап чоруткан шалыпчы айда 1500 ажыг хуу библиотекалар тургустунган, ылаңгыя Сүт-Хөл районда Кара-оол, Бай-Хаакта Сапрыкина, Тере-Хөл районда Дамжымаа болгаш өске-даа хөй эштер хуу библиотекаларны тургузуп алгылаан.

Ном садыының коллективи 1950 чылда чеҗип алган эки түңнелдерни улам быжыглап, бараан саарылгазының чыл планын Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнга уткуштур күүседир, саарылганың карылгазын 5 хуу эвээжедир, пландан дашкаар 100 муң рубльди күрүнеге бээр деп социалистиг бот-хүлээлгени алганнар.

Хүлээп алган социалистиг бот-хүлээлге херек кырында боттанып турар. 1951 чылдың бирги кварталының бараан саарылгазының планын 139,3 хуу күүсеткен ийикпе 1950 чылдың бирги кварталы-биле деңнээрге чонга литература садыглаарының деңнели өзүп, ооң түңү үүс муң рубль чедир өскен. Кызылда Валовага директорлаткан № 1 магазин планын 144 хуу күүседип, мурнакчы болуп турар. Ооң иштинде ном салбыры—Никитина 143 хуу, бижидилге салбыры—Федяева 275 хуу, ном почтазы — Педченко 235 хуу, Брокаева 129 хуу, Белобородова 126 хуу кылдыр күүсеткеннер. Номну чазакчыларның бажыңнарынга чедирип берип турарында болгаш ном дугайында аастың пропагандазы өзалдап турар деп чүвени демдеглээри чугула.

Бирги кварталдың планын ажыр күүсеткен магазин эргелекчилери: Тес-Хемде Будова—114 хуу, Чаа-Хөлде Окунева—138 хуу, Барыын-Хемчикте Анаң-оол—113 хуу, Сүт-Хөлде Ошарова 105 хуу болгаш өскелер-даа.

Багай ажылдап, план күүсетпээн магазиннер: Эрзинде Медведева эргелекчилээн магазин бирги кварталдың планын үүгле 39 хуу, Каа-Хемде Слюсарева эргелекчилээн магазин—49 хуу, Тандыда Колмакова эргелекчилээн магазин — 86 хуу, Бай-Сөөтте Соколова эргелекчилээн магазин — 49 хуу, Балгазында Копушева эргелекчилээн магазин—43 хуу, Өөкте Любимова эргелекчилээн магазин—51 хуу күүсеткеннер. Бо магазиннерниң хагдынчак турарын удаа-дараа көрүп болур, а райкүүскомнар болгаш көдээ Советтер контроль хыналданы боттандырбайн турары-биле кады, ном садыының садыг килдизиниң эргелекчизи эш Скобеев бо бүгү дүүрээзиниг байдал-биле эптежип турар болгаш ол магазиннерниң ажылынга чогуур дузаламчыны көргүспейн турар.

Областың Хүндүлел самбыразынга үш эң эки ном ажылдакчылары: № 1 магазиниң ном салбырының эргелекчизи Никитина, бааза ажылдакчызы Доровский, Барыын-Хемчик районнуң ном магазининиң эргелекчизи Анаң-оол олар чарлатынып бижитинген. «Кончуг эки ном садыгызы» деп демдек-биле шаңнаарынга Кызыл хоорайның № 1 магазининиң директору Валова болгаш кол бухгалтери Чуркина оларны киирген.

Таңды районнуң Хову-Аксында пландан дашкаар бир ном магазини болгаш Кызыл хоорайга бир ном киосказы бо чылын ажытынар. 1945 чылда Кызыл хоорайга чангыс магазин турган болза, ам ном садыының четкизи өзүп, 17 магазиннер, 6 киоскилер бар болгаш Кызыл хоорайның № 1 ном магазининде «ном почтазының салбыры» бар.

Партияның болгаш чазактың совет ном ажылдакчыларының мурнунга салган сорулгазын чедиишкинниг күүседир, аңаа оперативтиг удуртулганы күштелдирер сорулга-биле ном садыының область конторазының дирекциязының чанында тускай чөвүлелди тургускан. Ооң составынга ВКП(б), ВЛКСМ обкомнарының, база облкүүскомнуң чанында полиграфиздаттың төлээлери болгаш областың садыг килдизиниң, харыысалгалыг ажылдакчылары киргеннер. Областың иштинге ном садыының ажылын өжижидеринге холбашкан айтырыгларны болгаш ийиги кварталдың ажыл планын ук чөвүлел бадылаан.

Краснодар крайның ажылының дуржулгазын ёзугаар ном магазин бүрүзүнүң чанынга активтерден тургустунган 5—7 кижи составтыг ном тарадыкчыларының дузалаар бөлүүн тургузар дугайында шиитпирни ол чөвүлел хүлээп алган.

Ном тарадырынга дузалаар бөлүктерни тургузарының дугайыдна ол өртектиг эгелээшкинни деткип, ном ажылдакчыларынга практиктиг дузаны көргүзери партия, совет, комсомол организацияларының чугула сорулгазы болур.

И. ЕРОЦКИЙ,
облном садыының директору.

Кыдат улус республиканың даштыкы херектер министриниң төлээлекчизиниң медеглели

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдат улус республикага болгаш Кореяның улус-демократтыг республиказынга бараан киирерин хоруур дугайында чөптүг эвес резолюцияны КНО нун Кол Ассамблеязының хүлээп алганының дугайында Кыдат улус республиканың даштыкы херектер министерствозунун төлээлекчизинин кылган медеглелин Синьхуа агентилели дамчыткан.

Ук медеглелде чугаалап турары болза:

Кыдат улус республикага болгаш Кореяның улус-демократтыг республиказынга бараан киирерин хоруур дугайында Катышкан Штаттарның киирип келген резолюциязын, Совет Эвилели, Польша, Чехословакия, Индия болгаш өске-даа чурттар шынгыы удурланып турбуже, КНО-нун Кол Ассамблеязы Американың Катышкан Штаттарының чазаанын кызыышкыны-биле болгаш албадалы-биле 1951 чылдың май 18-те хүлээп алган. Кыдатты агрессор деп нүгүлдеп чарлап турар бужар баҗык, чөптүг эвес резолюцияның хүлээп алдынганының соонда, Катышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының талазындан болган ол чаа, чөптүг эвес акт болза КНО-нуң Уставын үрээни, Айылчок чоруктун Чөвүлелинин ат-алдарынга кыжаныын халдааны болур болгаш агрессчи дайынны калбартыр дээн өжээнвиг оралдажыышкын болур-дур.

Кыдатты хоптап-нүгүлдеп турар бужар баҗык резолюцияны КНО-нун Кол Ассамблеязының хүлээп алганының соонда, Катышкан Нациялар Организациязы биле кыдат улустун аразы ыраан. Катышкан Штаттарның сүмелеп киирген амгы, чөптүг эвес резолюциязын КНО нун Кол Ассамблеязының база хүлээп алганы Катышкан Нациялар Организациязы агрессчи дайынны калбартырының чепсээ кылдыр улам-на хуулуп турар болгаш Катышкан Штаттарның баштап турары империалистиг блокка бараан болуп турар деп чүвени база катап көргүзүп турардыр.

Катышкан Штаттарның агрессчи күштериниң Кореяда тулчуушкуннар шөлдеринге каш удаа таварышкан өлүмнүг аштырыышкыннарының соонда, байдалды эдип алыр дээш, Катышкан Штаттарның чазаа бодунуң чалчаларын Кореяга болгаш Кыдатка удур агрессчи дайынга улам-на калбаа-биле киржиринче бодунуң албадаарын оралдажып турар-дыр дээрзин ол чөптүг эвес резолюция көргүзүп турар. Кореяга болгаш Кыдатка бараан киирерин хорааны болза Катышкан Штаттарның чазаанын агрессчи дайынны калбартыр дээш кылган базымы-дыр.

Кыдат улус республикага болгаш Кореяның улус-демократтыг республиказынга бараан киирерин хоруур дугайында ол чөптүг эвес резолюция болгаш хөделиишкин Кыдатын болгаш Кореяның улустарының американ агрессорларга удур чорудуп турар тиилелгелиг демиселинге бичии даа саҗлдар болуп шыдавас деп чүве мырыңай билдингир. Кореяның Улустун армиязы болгаш кыдат эки-турачылар Кореяда тулчуушкуннар шөлдеринге ам безин улуг тиилелгелерни чеҗип алганнар; американ агрессорлар буураан болгаш Кыдат биле Кореяның улустары ыаавыла тиилеп үнер ындыг байдал бүрүнү биле тургустунган. Американ агрессорларның болгаш оларның чалчаларының Кореяга удур агрессчи дайынны калбартыр дээн кандыг даа угаан-кут чок үүлгедиглери болгаш оралдажыышкыннары американ агрессорларны бүрүн аштырыышкындан камгалап ап шыдавас. Американ агрессорларның дайынны калбартыр сорулга биле кылып турар кандыг-даа кыжаныглары болгаш кандыг-даа үүлгедиглери американ агрессорларга удур демиселге Кыдаттын болгаш Кореяның улустарының харын дайынчы сеткил сагыжын быжыдып, американ империалистерниң бүрүн аштырарын дүргедедир.

Катышкан Штаттарның сүмелээн үстүнде, чөптүг эвес резолюциязының хүлээп алдынарының оранчок мурнунла-ла анги чазак садыглажыышкын талазы-биле Кыдат улус республикага удур лыка хөй үүлгедиглерни кылган болгаш бодун кыдат улустун дайзыны-дыр деп көргүскен дээрзин база айтыр херек.

Кыдатка болгаш Кореяга бараан киирерин хорууру деп адаар ол чөптүг эвес резолюцияны Катышкан Штаттарның чазаа чиг эт материалдарын садып алырынга боочепсектин американ садыгжыларының монополиязын хандырар сорулга-биле чамдык үнелиг материалларга рынок өртээн кулуладыр дээш, делегей рыногунга чогуур харылзааны үрээринге, а ол ышкаш ук чиг эт материалдарын бүдүрүп үндүрүп турар чурттарның экономиказын болгунун хыналдазынга кииреринге ажыглап турар деп фактыны база уттуп болбас херек.

Катышкан Нациялар Организациязының ол чөптүг эвес болгаш бужар баҗык резолюциязынга кыдат улус шиитпирлиг удурланып турар болгаш ук бужар болгаш чөптүг эвес резолюцияга харыы кылдыр американ агрессорларга өлүмнүг аштырыышкынны чедирип шыдаар деп шуут бүзүрелдиг.

Кореяның улус-демократтыг республиказының даштыкы херектер министриниң медеглели

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Кореяның улус-демократтыг республиказының даштыкы херектер министри Пак Хен Ен Катышкан Нациялар Организациязындыва дараазында медеглелди чоруткан:

КНО-нуң Кол Ассамблеязының даргазынга,

Айылчок чоруктун Чөвүлелинин даргазынга.

Лейк-Саксесс—Нью-Йорк.

Кореяда американ командылалы майның эгезинде КНО-га „Сонгу-Кореяның армиязының кол штабының ийиги салбырының дужаалы“ кылдыр болгаш „Сонгу-Кореяның армиязының 4 дугаар чадагшериг дивизиязының командирининиң дайынчы дужаалы“ кылдыр ийи документ киирип келген деп чүве Кореяның улус-демократтыг республиказының чазаанга биллингир апарган. Ол ийи документ болза Кореяда американ дээрбеделге киленнээн болгаш АКШ-тың боо-чепсектиг интервенциязын сок садырын негеп турар бүгү делегейниң хөй-ниитизин мегелээр сорулга-биле американ командылалдың кылган бужар нүгүлү болур деп медеглээр ужурлуг мен. Американнарның киирип келгени „Сонгу-Кореяның армиязының дужаалдарының“ мегечи характери Кореяның улус-демократтыг республиказының тускай шериг органының бо медеглелде кошкан дыңнадында бүрүнү-биле илеретинген.

Ол эвлчеглиг американ нүгүлдээшкин канчаар чедимче чок болгаш кандай кылдыганыл дээрзин кандыг-даа шериг херээн билбес кижи безин чайлыг билип каар. Айытынган „дужаалдарда“ бистин армиявысты Кореяның Улустун армиязының (КУА) орнунга „Сонгу-Кореяның армиязы“ деп адап турар, ынчаарга ук атты үүгле чазактары Кореяның улус-демократтыг республиказынга (КУДР-га) өжээнниг чурттарда хереглеп турар деп чүве бүгүдегеи база билдингир болгай,

Корей аттарның орнунга япон терминологияны болгаш япон аттарны хереглевес деп Сонгу Кореяның юстиция департаментизи 1945 чылдың ноябрь 16-да-ла хорааан, а япон аттарны болгаш япон терминологияны хереглээрин болдурбас сорулга-биле Сонгу Кореяның улус комитеди 1947 чылдың март 24-те үндүрген шиитпиринде шынгыы контрольлу тургускан турбужа, Кореяның географтыг черлерин үстүнде „дужаалларда“ японнап адаан болуп турар-дыр. Ынчангаш, корей улустун национал медерелин базар сорулга-биле кижи көөр хөөн чок япон эжелекчилерзиң шаанла нептередип турган япон аттары Кореяның улус-демократтыг республиказынга кылган географтыг чуруктаргадаа, шериг дужаалдарынга-даа болгаш өске-даа документилерге хереглетинер ужур чок турган.

Ук нүгүлдээшкиннерниң эзлери Кореяның Улустун армиязының организастыг тургузуун билбезин көргүскеннер. Американнарның нүгүлдеп кылган ук „дужаалдарында“ киргилээн „Сонгу-Кореяның армиязының кол штабының ийиги салбыры“ деп салбыр-даа, „чадагшериг дивизиязының составында дөрт полкалар“ деп полкалар-даа, „корпус артиллериязы“ деп артиллерия-даа бисте мырыңай бажыбиле чок. Оон аңгыда, ук „дужаалдарда“ Кореяның Улустун армиязының Уставтарынга болгаш дүрүмнеринге шуут удур дыка хөй үүлдер бар болгаш ук „дужаалдарның“ ёзулуг эзлери кымнарыл деп чүвени ол чорук база сойгалап илередип турар-дыр. Ук нүгүлдээшкинни Кореяда дайынның 11 дугаар айында кылып үндүргени база бодунга кичээнгейни салып турар. Сонгу Кореяның девискээриниң элээн кезээн Макартур түр ажелээр аргалыг болган-даа болза, моон мурнунда ол чангыс даа ынчан нүгүлдеп дитикпээн. Ынчангаш Риджуэй бодунуң эзлериниң улам шоруу тывынгыр чалчазы болганы оон иллең болгаш а Кореяга удур нүгүлдээшкинни Вашингтон сөөлгү үеде шынгыы элбеткен. АКШ-тың чазаа корей улуска удур кылган бодунун агрессиязын шынзыдар дээш, Кореяда дайынның тывылганының буруузун Кореяның улус-демократтыг республиказының чазаанга чая каарын чангыс удаа эвес оралдажып турар. Ынчалзажок, Мурнуу Кореяже Сонгу Корея халдаан деп американнарның хоп-нүгүлүн Кореяның улус-демократтыг республиказының чазаа болгаш документилерниң үндезининге чылча шапкан болгаш Кореяда дайынның ёзулуг буруулуглары болза американ империалистер биле Мурнуу Кореяда оларның лисынманчы агентуразы болуп турар деп көргүскен.

Улустун армиязының холунга кирген лисынманчы чазактың чажыт архивиниң материалдарын үндезин кылгаш, Кореяның улус-демократтыг республиказының чазаа 1950 чылдың сентябрь 28-те КНО-га киирген бодунун медеглелинге американнарның болгаш лисынманчыларның 1950 чылдың июнь 25-те Сонгу Кореяже кылган халдаашкынының белеткелиниң бүгү төөгүзүн сойгалап илереткен. Лисынманчы чажыт архивтиң айытынган материалдарын Кореяның улус-демократтыг республиказының чазаа „Кореяда хамааты дайынның буруулугларын илередип турар документилер болгаш материалдар“ деп чыындыга парлап үндүрген. Кореяның улус-демократтыг республиказынче американнарның болгаш лисынманчыларның халдаанын сойгалап илередип турар КНО-га бистин киирген ылаптыг документилеривиске АКШ-тың-даа чазаа, Ли Сын Маннын чалча чазаа-даа удурланып дитикпээннер: ук документилерге удурлавыр арга чок болган—кем-буруу үүлгедикчилери холунда бижээ-биле туттурганнар. Ынчангаш Кореяда дайынның ёзулуг буруулуглары бүгү делегейнин мурнунга шагда-ла сойгалатынып илеретинген болгаш корей улуска база тайбынга ынакшылдыг бүгү кижитөрелгетенге удур кылган кем-буруулларының харыысалгазындан олар чайлап шыдавастар. Кореяда американ интервентилерниң үүлгедиглеринге удурланган улустарның килени, корей улуска удур дайынга пушка эъ-тин мобилизастаарынга Американнарның хүн-бүрү таваржып турар бергелери, корей айтырыгның талазы-биле англи-американ блокта чөрүлдээлер, американ интервентилерниң Кореяда дайында аштырыышкыннары—бо бүгү үүлдер хоп-нүгүл кылыры дээн ышкаш ындыг бужар чүдек аргалыг АКШ-тың чазаан албадап турар. Бүгү делегейнин хөй-ниитизин ындыг арга-биле азыышкынга киирер болгаш Ыраккы Чөөн чүкте болгунунуң дайын авантюразын боттанырарын чиигедир деп АКШ-тын чазаа оралдажып турар. Ынчалзажок, американ империалистер чеже-даа нүгүлдээшкинни кылып турза, Кореяда боттарының дээрбечи агрессиязын, хосталгага ынак корей улусту араатан езу-биле кыргып-хыдып турарын, өөн национал байлактарын узуткаанын олар шынзыдып шыдавастар. Ук кем-буруулар кандыг-даа нүгүлдээшкиннер - биле чажыртынмас болгаш кем-буруу үүлгедикчилери чогуур харыысалгага онаажырлар.

Кореяның улус - демократтыг республиказының даштыкы херектер министри

ПАК ХЕН ЕН.

Корея, Пхеньян, 1951 чылдың май 18.

Кореяда болуушкуннар

Улустун армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустун армиязының Кол командылалының май 23-те медээлээни болза, Улустун армиязының кезектери кыдат эки-турачыларның сырый деткимчези-биле бүгү фронтуларга американгли эжелекчи шериглерге улуг чидириглерни таварыштырганнар.

Алдынган медээ ёзугаар, алырга 4 хүннерниң дургузунда тулчуушкуннарга америк болгаш мурнуу-корей армияның 7 муң ажыг солдаттары болгаш офицерлери өлүрткен болгаш балыгаткан. Өлүрткеннерниң аразында—мурнуу-корей полканың 8 офицерлери бар.

6 муң ажыг америк, француз болгаш лисынманчы солдаттарны болгаш офицерлерни тудуп алган.

Хунаап алган чүүлдери: винтовкалар 3 муң ажыг, аар, чиик пулемёттар 180 ажыг, минометтар—60 ажыг, аар боолар болгаш чиик артиллериялар—80 ажыг, янзы-бүрү калибрьлерлиг өске-даа боолар—133, танкалар—31, автомашиналар—800 ажыг, радио туруштары—66.

Дайзынның 23 самолёттары андара атырган болгаш 10-у үрелген. (СЭТА).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыынын адаанга ат салыышкынының чыылдазы

ПОЛЬША

ВАРШАВА. Майның 17-ден 20-ге чедир дөрт хүннерниң дургузунда беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбынның Пактызын чарар дугайында Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыынга үндезилетингеш, Польшада эртип турар тайбынның бюллетениниң адаанга 15.289.715 кижи боттарының аттарын салганнар.

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКА

ПЕКИН. „Женьминьжибао“ солуннуң медээлеп турары болза, Иштики Моолдун чурттакчыларының 66,2 хуузу беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбынның Пактызын чарар дугайында Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыынын адаанга аттарын салганнар.

Иштики Моолдун чамдык районларынга кыйгырыгның адаанга 75 хуудан хөй чурттакчылар аттарын салган.

* * *

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турар медээлерин ёзугаар алырга, Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыының адаанга Кыдатка 223.849.495 кижи ат салган болгаш 22.122.012 кижи Японияны катап боо-чепсеглээринге удур бадылаанар. Ынчангаш, Кыдаттың чонунун 47 хуузу Тайбын Чөвүлелиниң кыйгырыының адаанга аттарын салган болгаш Японияны катап боо-чепсеглээринге удур бадылаанар. Ат салыышкыннарының чыылдазы Чөөн Сонгу, Төп болгаш Мурнуу база Мурнуу-Барыын, Сонгу-Чөөн Кыдатта болгаш Иштики Моолда эртип турар. (СЭТА).

Америк улус тайбыңны негеп турар

НЬЮ-ЙОРК. „Дейли уоркер“ солуннуң медээлеп турары болза, Нью-Йорктун өлүк кежиниң талазыбиле катышкан чөвүлелдиң 7 черчер салбырының күүсекчи комитеттери 7,5 муң ажылчыннарның мурнундан корей айтырыгны тайбын арга-биле шиитпирлээрин болгаш улуг күрүнелернин аразынга чугаалажыышкыннарны кылырын негээн резолюцияны Трумэнче чоруткан.

„Тайбын дээш американчыларның походу“ деп организация „Американ херээженнер тайбын камгалалында“, „Нью-Йорктун профэвилелиниң тайбын камгалаар конференциязының комитеди“, „Бруклиннин тайбын камгалаар чөвүледи“, а база ол ышкаш профэвилелдери, аныяктарның хөй санныг организациялары-биле кады Кореяда дайынны соксадырын, Кореядан америк шериглерни үндүрерин, беш улуг күрүнелерниң аразынга чугалажыышкыннарны чорударын болгаш Германияны боо-чепсеглээрин соксадырын негээн тайбын кыйгырыының адаанга ат салыышкынын чыылдырар кампанияны май 23-те Нью-Йоркка чорудар деп турар.

„Тайбын дээш американчыларның походу“ деп организацияның медеглээни болза, ам бо үеде чурттун хоорайларында болгаш көдээ районнарында ындыг кыйгырыгның адаанга ат-салыышкынының чыылдазы чоруп турар. Гавай оргулуктарында, Аляскада, Пуэрто-Рикода, штаттар бүрүзүнде болгаш Колумбия округта тайбын камгалалының чаа организацияларын тургускан.

Ат-салыышкынының кампаниязын - идепкейлиг чоруткан-биле „Тайбын дээн американчыларнын походу“ деп организация бир миллион ажыг кыйгырыгларны тараткан. (СЭТА).

Италияның школаларының башкыларының болгаш административтиг ажылдакчыларының ажыл-соксадыышкыны

РИМ. Май 18-тин эртенинде бүгү Италияда күрүнеиин ортумак школаларының башкыларының болгаш административ ажылдакчыларының күш-ажылдың байдалын эки-жидерин негээн болгунуң негелдезин быжыглаан 48 шак иштинде ажыл-соксадыышкыны эгелээн. Ол хүн Италияның бүгү күрүнеиин ортумак школалары хагдынган. Май 19-та ажыл-соксадыышкыны үргүлчүлевиилаан турган.

Солуннарның медээзи-биле алырга, ажыл-соксадыышкынында 75 муң башкылар болгаш административ ажылдакчылары киржип турар.

Ол 48 шак иштинде ажыл-соксадыышкыны болза, сөөлгү айларның иштинде ортумак школаларның ажылдакчыларының ийи дугаар бүгү-ниити ажыл-соксадыышкыны болур.

Чырыдыышкын министерствозундан алыр шалыны өстүрер дугайында чугаалажыышкынны кылырындан ойталаанынга башкыларның удурланганының баштайгы 24 шактыг ажыл-соксадыышкыны апрель 24-те болуп эрткен. (СЭТА).

Барыын Германияның президентизи улустун санал-оналын алырын хоруурун бадыткаан

БЕРЛИН. Май 15-те медеглетингени болза, Германияны боо-чепсеглээринге удурланган болгаш 1951 чылда Германия-биле тайбыңның керөзин чарары дээш туржуп турар улустун санал-оналын чорударын хораан хорулданы чок кылырынче Барыын Германияның президентизи Хейсти демократтыг Германия республиканың президентизи Вильгельм Пик радио дамчыштыр кылган бодунун чугаазынга кыйгырган.

Май 16-да Гамбуртун радиозунун дамчытканы болза, немец улустун чаңгыс-аай негелдезин үүлзүнүп дыңнаарындан ойталаанын көргүскен медеглелди Хейс май 16-да кылган. Улустун санал-онал алырын хоруур деп Хейс база катап бадыткаан. (СЭТА).

КУШ-КУЛЬТУРА
болгаш спорт

Бут бөмбүү

Майның 23-те Кызыл хоорайның „Совет Тыванын 5 чыл ою“ аттыг стадионунга хоорайның „Искра—1“ болгаш „Искра—2“ деп бут бөмбүүнүң командыларының аразында хоорайнын бир дугаар чери дээш маргылдады болган.

Хоорайнын бир дугаар чери дээш демисешпишаан, кайы-даа командының киржикчилери кончуг күштүү-биле ойнап турганнар, ылаңгыя аныяк искрачылар „Искра—1“-ниң халдаашкынын дыкка үр удур харылап, камгаланып турганнар.

Оюннуң бир дугаар шагында кол чуунда хайым болганнар, ындыгдаа болза, ооң сөөлгү минуттарында „Искра—1“ команды аныяк искрачыларның эжиинче бир мячыны киир тепкен, ынчангаш сан 1:0 апарган.

Он миниттуг дыштанылганың сөөлүнде кайы-даа команда оюннуң темпазын өскерткен болгаш ботботтарынга ашгырарын күзевейн, дыка үр, кандыг-даа түннел чок ойнааннар. Оюн 20 минут үргүлчүлээн сөөлүнде „Искра-1“ниң солагай талачы крайы Бакулин өске командының эжиинче бурунгаарлааш, мячны база бир катап киир тепкен. Сан 2:0 апарган.

„Искра—1“ „Искра—2“ден“ артык күштүг болганда, оюннуң ийи дугаар чартыының сөөлгү минуттарында мячны база 2 катап киир тепкен.

Ынчангаш маргылдааның түннели 4:0 болуп „Искра—1“ командының тиилээни-биле оюн доозулган.

* * *

Бурунгу хүн Кызылдың „Совет Тыванын 5 чыл ою“ аттыг стадионунга „Динамо—1“ биле „Динамо—2“ командаларның ужуражыышкыны болган. Матчының бир дугаар чартыында „Динамо—2“ команда 1 санны ойнап алган.

Он минут чапсарның соонда „Динамо—1“ команда ойнаашкынның темпизин дүргедедип, мячыны эжикче дөрт улаштыр киир тепкен.

Матч „Динамо—1“ команданың тиилелгези-биле 4:1 болуп төнген.

В. ЧЕМКОВ.

ЧАА КИНО

„Чаа-чаа дайынчылар туруп кээр“

«Чаа-чаа дайынчылар туруп кээр» дээрге — Чехословакияга социалистиг ажылчын партияның төрүүнүп келгениниң дугайын чугаалап турар төөгүлүг кинофильм болур.

Фильмниң маадыры болза, бодунун чуртунга социализм дээш демиселчилерниң бирээзи, быжыкчы Ладислав Будечский болуп турар. Заколаннар деп черге чурттап тургаш, аңаа «Бот-боттарынга материалдыг дуза чедиржириниң эштежилгези» — деп эң баштайгы хөй-ниити организациязын тургускан революсчу адазының ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалап турар ол фильмге сценарийни ооң оглу амгы Чехословакия республиканың чазаанның баштыңчызы Антонин Запотоцкий бижээн.

1897 чылда Австрияның реакциялыг чазаа ажылчыннарга таарымчалыг байдалды арга чоктун кырындан хандырып бээр ужурга таварышкаш, оларны парламентиге болур соңгулдаларга эң баштайгызында киириштирген. Заколаннарның чурттакчылары иштики реакцияның димзениишкиннери турза-даа, соңгулдаларга идепкейлиг киришкен болгаш социалистиг кандидат—Ладислав Будечский ол орта соңгуткан.

Ук фильм болза, соңгулдаларга ажылчыннарның тиилелгези-биле холбашкан байырлалдың сценазы-биле доостур.

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

1951 чылдың ийи дугаар чартыында областың „Шын“ солунунун

чагылгазын хүлээп алыры үргүлчүлеп турар.

ЧАГЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:

Чартык чылда 30 рубль.

Үш айда 15 рубль.

Неделяда 5 үнер.

Чагылганы Тыва областын бүгү харылзаа конторалары, салбырлары болгаш агентилери хүлээп ап турар.

Ол ышкаш областың

„ТУВИНСКАЯ ПРАВДА“,

„МОЛОДЕЖЬ ТУВЫ — ТЫВАНЫҢ АНЫЯКТАРЫ“,

„СЫЛДЫСЧЫГАШ“

солуннарының чагылгаларын хүлээп ап турар.

СОЮЗПЕЧАТЬ

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл килдистерниң—3—88; харыысалгалыг секретарьниң пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистерниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01115. Облкүүскомнун типографиязы